



kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Participatiewet en WMO: latrelatie of huwelijk?

inclusief 16 praktijkvoorbeelden



Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is het landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken op het terrein van welzijn, participatie, sociale zorg en sociale veiligheid. Onze activiteiten zijn georganiseerd in vier actuele programma's: effectiviteit en vakmanschap, zelfredzaamheid, participatie, veiligheid en huiselijk/seksueel geweld.

We investeren in de kracht en de onderlinge verbinding van burgers. We doen dit door maatschappelijke organisaties, overheden, maatschappelijk betrokken bedrijven en burgerinitiatieven te ondersteunen, te adviseren én met hen samen te werken. Lokaal of landelijk, toegesneden op het vraagstuk en de organisatie. Zo kunnen deze organisaties en hun professionals hun werk voor de samenleving zo goed mogelijk doen.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

COLOFON

Auteur(s): Anna van Deth, Marjet van Houten, Shahrzad Nourozi (Movisie)
en Frans Kuiper (Stimulansz)

Redactie: Annemies Gort en Eveline Versluis (communicatie Movisie)

Datum: december 2016

© Movisie

Bestellen: www.movisie.nl

Dit rapport is mede tot stand gekomen met subsidie van het ministerie van VWS.

Inhoudsopgave

Deel 1	4
Intro	5
1. De Participatiewet - een wet naar werk?	6
2. Wmo 2015 - wet voor zorg en ondersteuning	12
3. Het belang van integraliteit voor de burger	16
4. De verbinding tussen de Participatiewet en de WMO 2015	24
Deel 2	31
Inspirerende voorbeelden van integratie in de praktijk	32
Overschie voor Elkaar in het PrachtHuis	33
Vrijwillige respijtzorg	36
Het Culemborgs Participatiehuis met de Doenerij	38
Werk aan de Wijk	40
Participatiebedrijf Rataplan	42
Athos Eet-Maakt-Doet*	45
WIJ 3.0	48
De Voedseltuin Rotterdam*	50
De Wilg*	52
Dutch Career Cup*	54
Krachtbedrijf*	57
Meedoen in Zeist*	60
ONS Coöperatief*	63
Stichting De Locatie	66
Stadskamer*	68
Theatergroep DUNK*	71

* Eerder verschenen in 'Vernieuwing in dagbesteding: 45 voorbeelden'

Deel 1



Intro

De grote belofte van de decentralisaties was het integraal werken. Zorg en ondersteuning dichterbij, minder versnipperd en minder duur om te organiseren. Deze publicatie zoekt in op de verbinding tussen de Participatiewet en de Wmo 2015.

Beide wetten komen uit compleet andere werelden. Hoe verhouden deze twee zich tot elkaar? Is deze verbinding tot stand gekomen? En zijn de beoogde voordelen – betere en goedkopere ondersteuning van kwetsbare mensen – behaald?

Twee delen

Het eerste deel van deze publicatie gaat over de twee wetten en hoe die zich tot elkaar verhouden. Het tweede deel biedt een beschrijving van zestien uitvoeringspraktijken waar de wetten elkaar (lijken te) raken. De initiatieven zijn bottom-up ontwikkeld. We hangen er geen criteria of conclusies aan, ze vormen een impressie van de innovatieve bewegingen in de praktijk. Bewegingen die vaak al in de aanloop naar de invoering van de Participatiewet en Wmo 2015 zijn ingezet en die inspelen op de gewenste uitwerking van beiden wetten.

Is er verbinding?

2015 was het jaar van de zaken op orde krijgen, in 2016 kwam er ruimte om te zoeken en experimenteren. Er zijn verbindingen gelegd, maar er lijkt ook sprake van een tweedeling. De twee wetten delen het begrip participatie op in twee vormen: inclusie op de arbeidsmarkt en maatschappelijke inclusie voor hen die dat niet kunnen. Tegelijk wordt er in de praktijk gezocht naar integrale aanpakken. We zien mooie voorbeelden ontstaan. Misschien is verbinding een groot woord, maar er is wel sprake van toenadering.

Serie publicaties

Deze publicatie is onderdeel van een serie onderzoeken naar vernieuwende ontwikkelingen rondom de verbindingen Participatiewet en Wmo. Eerder verschenen bij Movisie in opdracht van het ministerie van VWS:

- * 'Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding? Verkenning binnen 35 gemeenten' (mei 2016)
Begin 2016 heeft Movisie het beleid van gemeenten rondom dagbesteding van 10 kleine en 25 middelgrote en grote gemeenten geïnventariseerd. Tevens is hierover een infographic verschenen.
- * 'Vernieuwing in dagbesteding: 45 voorbeelden' (november 2015).
- * Vervolgrapport 'Werken aan transitie en transformatie in arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk, begin 2017.

Deze publicaties zijn te vinden op www.movisie.nl. Heeft u vragen of opmerkingen? Neem contact op met Marjet van Houten (M.vanhouten@movisie.nl).

1. De Participatiewet - een wet naar werk?

Doel van de Participatiewet is om mensen zo snel mogelijk terug te leiden naar de arbeidsmarkt. Wat betekent deze wet voor de beleidskeuzes van gemeenten?

Vanaf 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Deze wet is de opvolger is van de Wet werk en bijstand. De wet moet tevens ondersteuning bieden aan een nieuwe doelgroep van mensen met een arbeidsbeperking. De Participatiewet is de verantwoordelijkheid van de gemeenten. De gedachte achter de wet is dat meer mensen met een beperking aan de slag moeten bij gewone werkgevers. Gemeenten bieden hierbij ondersteuning en verstrekken een bijstandsuitkering als dat niet lukt. De gemeente compenseert werkgevers met loonkostensubsidie als mensen niet in staat zijn om het minimumloon te verdienen. Met de invoering van de Participatiewet is de toegang tot de Wet sociale werkvoorziening helemaal afgesloten voor nieuwe instroom. De Wajong staat alleen nog open voor mensen die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn.

Focus op werk

Hoewel het woord participatie anders zou kunnen doen vermoeden, is het primaire doel van de Participatiewet om mensen toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Bij de totstandkoming van de wet is duidelijk aangegeven dat betaalde arbeid de hoogste vorm van participatie is. Alle nieuwe instrumenten die gemeenten hebben gekregen binnen de Participatiewet (vooral loonkostensubsidies) zijn gericht op werkaanvaarding.

Met de Wet werk en bijstand is de invoering van de Participatiewet een voltooiing van de transformatie van vangnet naar trampoline. Doel is om mensen zo snel mogelijk terug te leiden naar de arbeidsmarkt - met de banenafpraak als vliegwielt. Hiervoor is wel aanmerkelijk minder geld beschikbaar dan in het verleden. En ook de komende jaren nemen de budgetten verder af.

Banenafpraak

Als vliegwielt om de Participatiewet op gang te brengen, zijn met sociale partners afspraken gemaakt over 125.000 extra banen in 2025 voor mensen die niet in staat zijn het minimumloon te verdienen. Voor mensen die zijn aangewezen op beschut werk is afgesproken de komende jaren 30.000 beschutte werkplekken te realiseren.

Dat de focus van de wet, en daarmee van de uitvoering, hoofdzakelijk gericht is op inschakeling in het arbeidsproces, blijkt ook uit het aantal onderzoeken dat hiernaar verricht is (Divosa). Dit betekent ook dat organisaties die andere doelen nastreven (zelfredzaamheid, scholing, vrijwilligerswerk) niet zomaar met die conclusies uit de voeten kunnen omdat deze uitsluitend gaan over participatie en werk.

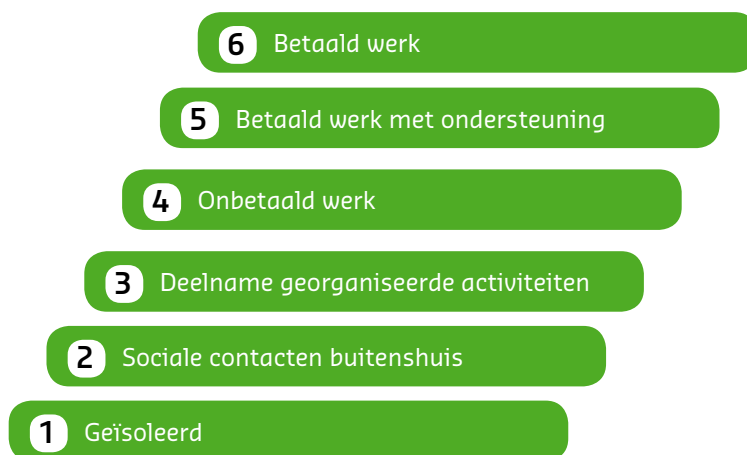
Cijfers

In Nederland zitten ongeveer 463.000 mensen in de bijstand (CBS, 30 juni 2016). Dat is aanmerkelijk meer dan vlak voor de crisis van 2008. Op het dieptepunt hadden 'slechts' 280.000 mensen een bijstandsuitkering. Dus ook in tijden van hoogconjunctuur doen veel mensen een beroep op de bijstand. Dit geeft aan dat zij moeite hebben om werk te vinden vanwege problemen binnen diverse leefgebieden, niet vanwege arbeidsmarktproblemen. Landelijk is de gemiddelde verblijfsduur in de bijstand 56 maanden. Ongeveer dertig procent verblijft langer dan vijf jaar in de bijstand. Door het Rijksbeleid (Wsw, Wajong) is er een extra toestroom naar de bijstand op gang gekomen van zo'n 15.000 mensen op jaarbasis. Voor de re-integratie van al deze mensen is er landelijk € 615 miljoen beschikbaar. Bij de aanvang van de crisis in 2008 was dat nog ongeveer € 1,8 miljard, drie keer zoveel. Gemiddeld is er per bijstandsgerechtigde dus ongeveer € 1.400 beschikbaar.

Welke indeling?

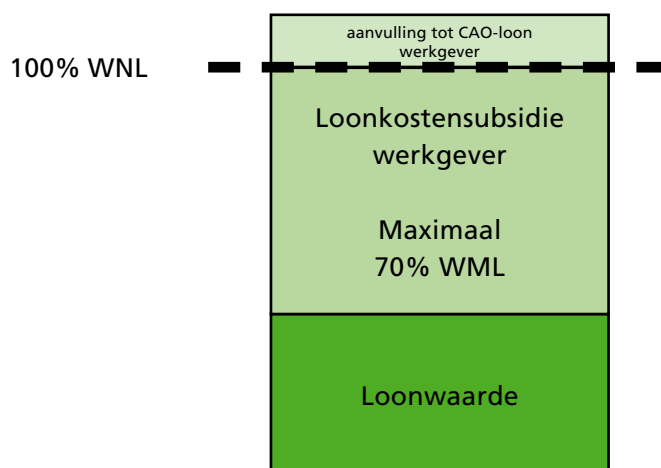
In de afgelopen twee decennia zijn er tal van pogingen geweest om een bestandsindeling te vinden die het maken van beleidskeuzes zou kunnen ondersteunen. Eind jaren negentig hanteerde Arbeidsvoorziening een indeling in categorie A t/m D. Deze indeling is gebaseerd op de veronderstelde afstand die iemand heeft tot de arbeidsmarkt.

Omdat die indeling niet aansloot op de mogelijkheden van mensen, werd het systeem vervangen door fasering. Fase 1 t/m 4 moest aangeven in welke fase iemand zit op weg naar de arbeidsmarkt. Omdat de fasering in theorie gedetailleerder was dan praktisch toepasbaar, werd overgestapt op route A of B. Deze indeling deed echter geen recht aan de gevarieerde inzet van gemeenten voor die mensen waarbij geen succes naar werk werd geboekt. De participatieladder (zie afbeelding) moest deze lacune opvullen. Nadeel van deze ladder is dat die wel aangeeft wat iemand doet, maar niet wat die kan. Sinds 2016 wordt de participatieladder niet meer ingezet.



Indeling naar loonwaarde

Met de komst van de Participatiewet is er een nieuwe indeling gekomen, gebaseerd op loonwaarde. Hiermee hebben gemeenten de mogelijkheid gekregen om aan werkgevers een loonkosten-subsidie te verstrekken voor mensen die een loonwaarde hebben beneden het niveau van het wettelijk minimumloon. De loonwaarde wordt aan de hand van een gevalideerde methodiek op de werkplek getoetst. De werknemer ontvangt het volledige salaris dat hoort bij de functie. De werkgever krijgt het verschil tussen de loonwaarde en het minimumloon gesubsidieerd.



Keuzes van gemeenten

Het is duidelijk dat gemeenten keuzes moeten maken. Er is niet genoeg geld om iedereen te bedienen. De Participatiewet gaat gepaard met een forse bezuiniging: op termijn € 1,6 miljard. Op de Wsw wordt € 650 miljoen bezuinigd. Dat legt een zware hypotheek op de uitvoering van de Participatiewet. Bovendien slokken de loonkosten van de Wsw'ers een groot deel van het budget van gemeenten op. Die lonen liggen vast in de cao en de loonkosten zijn dus niet te beïnvloeden.

Een gemiddeld activeringstraject kost € 5.000. Dat betekent dat er geld is om ongeveer een derde van het bestand te bedienen. Dat maakt de verleiding groot om de keuze niet te laten bepalen door wie ondersteuning het beste kan gebruiken, maar waar de kans op uitstroom het grootst is. Een gemiddelde uitkering kost ruim € 14.000 op jaarbasis. Elke niet-verstreckte uitkering of snelle uitstroom levert een grote besparing op het budget dat gemeenten hebben om de uitkeringen van te betalen en waarvoor ze zelf volledig verantwoordelijk zijn. Een budget waarop veel gemeenten toch al aanzienlijk tekortkomen. Hoe graag gemeenten alle klanten ook van dienst willen zijn, het is de realiteit dat de keuze dus vaak valt op de meest kansrijken.

Voor een aantal gemeenten zijn de decentralisaties al aanleiding geweest om meer integraal naar het beleid in het hele sociale domein te kijken. Zo kunnen ze ook de doelgroep met weinig kans op werk in het zicht houden. Deze zoektocht staat echter nog aan het begin en heeft nog weinig doorwerking op de uitvoering. De financiële prikkelwerking van de Participatiewet brengt het risico met zich mee dat niet de mens, maar de financiële gevolgen centraal staan. Om dit wat meer met elkaar in balans te brengen, wordt er van gemeenten een enorme creativiteit en vernieuwing verwacht. In de wereld van de Participatiewet wordt deze uitdaging ook wel 'meer met minder' genoemd.

De uitkeringsroute

Hieronder beschrijven we het werkproces van de uitkeringsroute. Dus vanaf de aanvraag van een uitkering, de selectie, handhaving en diagnose tot bemiddeling naar werk, inclusief de interventies die voorhanden zijn.

Toegang

Een inwoner van Nederland kan een beroep doen op de Participatiewet vanaf 18 jaar als hij geen financiële middelen heeft om in het eigen bestaan te voorzien. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de eigen middelen, maar ook naar die van alle gezinsleden of huisgenoten. Om een beroep

te kunnen doen op bijstand moet diegene bereid zijn naar werk te zoeken en zich als werkzoekende bij het UWV Werkbedrijf te laten registreren. Daar wordt ook de eerste melding voor bijstand gedaan. Jongeren tot 27 jaar krijgen eerst een periode van vier weken om zelfstandig naar werk of scholing te zoeken. Aansluitend kunnen ze een aanvraag indienen. Na het indienen van de aanvraag wordt zo snel mogelijk een werkintake gehouden om de mogelijkheden naar werk - en de eventuele interventies daarbij - in beeld te brengen.

Bij de Participatiewet spelen de sociale wijkteams nog nauwelijks een rol. In de meeste wijkteams is het domein van werk en inkomen niet geïntegreerd. Wel is er veelal aandacht voor schulddienstverlening en bijzondere bijstand, beleidsterreinen die traditioneel vaak gekoppeld zijn aan werk en inkomen.

Poortwachtersrol

Bijna de helft van de uitstroom naar werk wordt gerealiseerd in de eerste zes maanden na aanvraag van de uitkering (Divosa, Benchmark 2015). Gemeenten hebben dus een groot belang om de volumebeperking direct bij de voordeur aan te pakken. In vakjargon heet dit de poortwachtersrol die gemeenten invullen om iedereen die niet per se door die voordeur hoeft, ook buiten te houden. De effectiviteit van het totale instrumentarium is niet onomstreden. Zo blijkt uit diverse onderzoeken dat sollicitatietrainingen de uitstroomkans nauwelijks beïnvloeden. Hoe meer het instrument aansluit bij de persoon, hoe groter de kans op succes. Scholing is bijvoorbeeld effectief voor mensen die al geruime tijd in de bijstand verblijven. Vooral vakgerichte scholing laat goede resultaten zien als er een verbinding is gemaakt met de vraag vanuit de arbeidsmarkt. Voor mensen die snel aan het werk kunnen, heeft scholing een vertragend effect op de uitstroom. In plaats van werken gaat men eerst met behoud van uitkering naar school en blijft men gedurende de scholing nog in de uitkering.

Bejegening

Extra controle op fraudesignalen moet voorkomen dat mensen ten onrechte in de uitkering komen. Uit de benchmark van Divosa blijkt dat negen procent van de uitkeringen vanwege fraude beëindigd is. Daarnaast vinden er nog vijftien procent beëindigingen plaats waarvan de reden niet bekend is. Het is vanuit dit perspectief goed te begrijpen dat reeds bij de voordeur wordt geprobeerd fraude te bestrijden. Dit kan echter tot problemen in de bejegening leiden, zoals geconstateerd is door de ombudsman in Rotterdam (2015). De conclusie van de ombudsman Rotterdam is dat mensen zich benaderd voelen als een potentiële fraudeur en het gevoel hebben dat te weinig naar hun eigen wensen geluisterd wordt. Voor gemeenten is het balanceren op een enerzijds rechtvaardige, doch anderzijds strenge aanpak geen eenvoudige klus.

Work First

De poortwachtersrol houdt ook in dat mensen verplicht worden om mee te doen aan Work First-programma's of aan groepsvoorlichtingen over rechten en plichten.

Er zit een verschil van ongeveer veertig procent tussen het aantal mensen dat zich in eerste instantie meldt voor een uitkering en het aantal dat deze daadwerkelijk aanvraagt. Mensen die het gevoel hebben op eigen kracht toch een kans te maken op de arbeidsmarkt zullen proberen dit pad te bewandelen. Gemeenten hebben vaak geen zicht op die veertig procent die zich afmeldt. We weten dus niet waar ze gebleven zijn.

Instrumenten die gemeenten vaak inzetten:

Work First-trajecten (vaak ook als diagnose-instrument zelf)
Aanvullende diagnoses
Proefplaatsing: drie maanden werken met behoud van uitkering
Jobcoach
Loonkostensubsidie
Werkplekaanpassing
Sollicitatietrainingen
Vakgerichte scholing
Premie voor werkaanvaarding of scholing
Beschut werken plekken

Naast deze instrumenten waarbij de gemeente beleidsvrijheid heeft, zijn er ook verplichte instrumenten: uitvoering van het beleid rondom de tegenprestatie, de Wet taaleis (verplicht Nederlands leren) en de Fraudewet (boetes geven bij fraude).

Kwetsbare jongeren uit beeld

Het strikt controleren op rechtmatigheid is een drempel voor toegang tot het systeem. Voor kwetsbare jongeren is die drempel vaak te ingewikkeld. Uit onderzoek van de Inspectie SZW van 2015 blijkt dat 100.000 kwetsbare jongeren verstoken blijven van het recht op ondersteuning. Dit wordt mede bevorderd door de ingevoerde vier weken zoektijd voor jongeren tot 27 jaar, zoals eerder beschreven. Uit onderzoek van de Inspectie SZW uit 2013 blijkt dat de zoektijd leidt tot een lagere instroom in de bijstand. Gegevens over waar deze jongeren terechtkomen, ontbreken echter in belangrijke mate. Omdat het hier om een kwetsbare groep gaat, is dit een zorgelijke ontwikkeling. Dit roept ook de vraag op wat dit betekent voor andere beleidsterreinen in het kader van daklozenopvang (zwerfjongeren), armoede en schuldenproblematiek, verslaving en criminaliteit.

Mensen met een arbeidsbeperking

Met de komst van de Participatiewet heeft de gemeente de verantwoordelijkheid over een veel grotere doelgroep gekregen. In belangrijke mate gaat het om mensen met een arbeidsbeperking die vroeger instroomden in de Wajong of de Wsw. Voor hen is het slechts beperkt mogelijk volledig uit te stromen naar betaald werk en zij zullen niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen. Daarom heeft het Rijk fors ingezet op instrumenten, zoals loonkostensubsidie en beschut werk. De verwachting is dat veel van deze mensen zonder de inzet van deze instrumenten niet aan het werk gaan. Hiermee nemen ze feitelijk een bijzondere positie in omdat de arbeidsinschakeling gepaard gaat met een vorm van blijvende ondersteuning. Wat zijn de gevolgen van de Participatiewet voor hen? Is er aansluiting op de Wmo? Hoe wordt sociale uitsluiting voorkomen en kan perspectief geboden worden op deelname aan de samenleving? Vanuit een aantal gemeenten wordt bij het Rijk aangedrongen op meer (experimenteer)ruimte in de regelgeving en mensen niet langer te houden aan hun arbeidsverplichting. De veronderstelling is dat deze ruimte mensen in staat stelt beter vorm te geven aan hun eigen participatie.

Tussen statistiek en werkelijkheid

Alleen mensen die opgenomen zijn in een doelgroepenregister bij het UWV komen in aanmerking voor de nieuwe banen. Een speelveld met indicatiestellingen, verwijzingen en strenge selectiecriteria

ria leiden tot nieuwe procedures en samenwerkingsafspraken tussen gemeenten en UWV. De route naar werk loopt dus via het UWV en de gemeente naar de werkgever. De eerste ervaringen leren ons dat in dit bureaucratische geweld een grote groep mensen zich niet staande weet te houden en uit beeld verdwijnt. Zo verschijnen er regelmatig berichten in de media dat er een grote discrepantie is tussen het aantal mensen dat door gemeenten wordt aangemeld en dat een positieve indicatie krijgt van het UWV. Voor de mensen met een negatieve indicatie wordt de weg naar werk min of meer afgesloten.

Zorgklanten - Participatiewet en de Wmo

Mensen zonder loonwaarde of met een beperkte loonwaarde tussen de dertig en vijftig procent worden door de gemeente vanuit de Participatiewet niet of nauwelijks meer bediend. De kosten-batenanalyse op de jaarbudgetten valt daar ongunstig uit, in ieder geval op de korte termijn. Ook mensen waarvan de inschatting is dat het overbruggen van de afstand tot de arbeidsmarkt langer dan een jaar gaat duren, behoren tot de categorie zorgklanten. Voor die doelgroep (in omvang bijna de helft van het bijstandsvolume) kijkt men beleidsmatig naar de Wmo. De Wmo heeft namelijk als doel de maatschappelijke participatie van mensen te bevorderen. Behalve bij voorzieningen op het terrein van (arbeidsmatige) dagbesteding is er bij de Wmo echter geen zicht op het bereik van de individuen van deze doelgroep. En zoals we eerder zagen bij de groep van kwetsbare jongeren is dit probleem nog groter als er helemaal geen beroep wordt gedaan op een uitkering.

2. Wmo 2015 - wet voor zorg en ondersteuning

Doel van de Wmo is om mensen deel te laten nemen aan de samenleving. Wat betekent de nieuwe Wmo 2015 voor gemeenten?

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015) is een wet in het kader van zorg en ondersteuning. De wet die sinds 2007 bestaat, wordt uitgevoerd door gemeenten in Nederland. Doel: burgers zo goed mogelijk in staat stellen om deel te nemen aan de samenleving. De Wmo is vooral bedoeld voor mensen die daar problemen mee hebben, zoals ouderen en mensen met een beperking. Gemeenten zijn volgens de Wmo verplicht om deze groepen te compenseren door het aanbieden van voorzieningen en ondersteuning, bijvoorbeeld huishoudelijke hulp of een aanpassing aan de woning. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Officieel heet deze wet Wmo 2015.

Focus op maatschappelijke ondersteuning

Gemeenten zijn hiermee verantwoordelijk voor bredere maatschappelijke ondersteuning van burgers dan voorheen. Zij dragen nu verantwoordelijkheid voor:

1. Het bevorderen van de sociale samenhang, de mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen, diensten en ruimten voor mensen met een beperking, de veiligheid en leefbaarheid in de gemeente, alsmede het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld.
2. Het ondersteunen van de zelfredzaamheid¹ en participatie² van mensen met een beperking³ of mensen met chronische psychische of psychosociale problemen. Het bieden van beschermd wonen en opvang.

De wet richt zich op mensen die onvoldoende zelfredzaam zijn of onvoldoende in staat zijn tot participatie. Zij hebben bijvoorbeeld ondersteuning nodig bij het voeren van een gestructureerd huishouden of bij begeleiding of dagbesteding. Mensen die voor begeleiding en dagbesteding tot voor kort een beroep op de AWBZ deden, dienen zich nu tot de gemeente te wenden.

1 Definitie zelfredzaamheid: *in staat zijn tot het uitvoeren van de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen en het voeren van een gestructureerd huishouden.*

2 Definitie participatie: *deelnemen aan het maatschappelijke verkeer.*

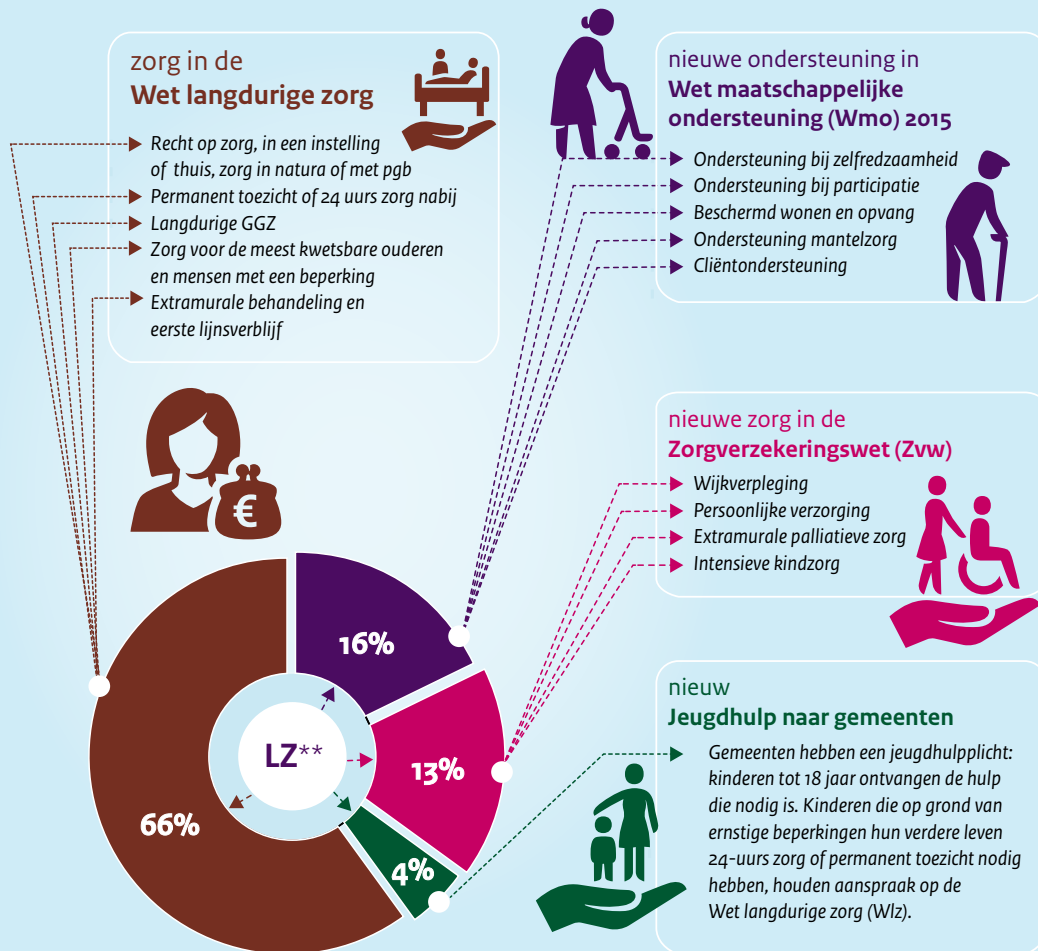
3 Het kan gaan om mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking.

De nieuwe Wmo 2015 is een van de gevolgen van de hervorming van de langdurige zorg. In het plaatje is te zien vanuit welke wetten de langdurige zorg vorm krijgt:



Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Hervorming langdurige zorg



* Deze infographic is een vereenvoudigde weergave van de hervorming langdurige zorg.

** De uitgaven van de langdurige zorg (Lz) in 2013 bedragen ca. € 28,5 miljard (AWBZ en Wmo-Huishoudelijke hulp).

De uitvoeringspraktijk

Alle gemeenten zijn verplicht om een lokaal Wmo-beleidsplan te maken en vast te stellen. Het verschilt per gemeente op welke wijze ze sturen, subsidiëren en verantwoorden. De meeste gemeenten geven wel vorm aan de Wmo door het inrichten van wijkteams, buurtteams of gebiedsgerichte teams. De decentralisatie is namelijk bedoeld om meer maatwerk te bieden, onder andere door de toegang en levering van ondersteuning op wijkniveau te organiseren. Veel wijkteams hebben dan ook de opdracht en het mandaat om de ondersteuningsbehoefte van mensen in kaart te brengen en zo nodig toe te wijzen. Dat gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van een keukentafelgesprek (achter de voordeur).

De samenstelling en doelstelling van wijkteams verschilt per gemeente en meestal ook per wijk omdat wijken andere kenmerken en problematiek kennen. De verantwoordelijkheden die wijkteams krijgen, kunnen variëren van het bevorderen van de participatie van bewoners en het stimuleren van burgerinitiatieven tot het bevorderen van zelfstandig wonen.

Transitie en de Wmo

De herziening van de langdurige zorg beoogt, samen met de andere transitie in het sociale domein, een aantal doelen:

- * Het tegengaan van de fragmentatie van het ondersteuningsaanbod.
- * Het beperken van de omvang en de kosten van de verzorgingsstaat.
- * Het leveren van een bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de participatiesamenleving.

Dat vraagt naast de stelselveranderingen ook om inhoudelijke vernieuwingen, om een ander aanbod van ondersteuning en zorg en om een andere werkwijze van professionals en organisaties. Het vraagt ook om ander gedrag bij burgers en om het anders met elkaar omgaan van burgers (cliënten en vrijwilligers), professionals, aanbieders en gemeenten.

Wmo 2015: andere focus

In de vorige Wmo (2007) stonden de negen prestatievelden centraal. Zij vormden in veel gemeenten de leidraad voor de Wmo-beleidsplannen. In de Wmo 2015 komen geen prestatievelden meer voor. Wel wordt in de wettekst bij de begripsomschrijving van 'maatschappelijke ondersteuning' aangegeven waar gemeenten zich mee bezig dienen te houden en voor wie. Hier zijn de prestatievelden (gedeeltelijk) in te herkennen.

In de Wmo 2015 is het 'automatische' recht op zorg en ondersteuning komen te vervallen. Er wordt niet langer gesproken over 'compensatieplicht'. De gemeente heeft nu een 'resultaatverplichting': niet de compensatie van een beperking staat centraal, maar het zorgdragen voor een resultaat. Dat betekent bijvoorbeeld dat niet meteen een maaltijdservice wordt ingeschakeld als het gewenste resultaat is dat iemand dagelijks een warme maaltijd eet. Er is ruimte voor andere, mogelijk beter passende oplossingen. Zo kan een cliënt het prettig en stimulerend vinden om vaker te eten bij familie, om wekelijks aan te schuiven bij een maaltijdgroep en om vrijwillige hulp te krijgen bij het koken thuis. De maaltijdservice blijft beschikbaar voor de mensen in wiens situatie dat de best passende oplossing is.

Als gevolg van de veranderingen hebben gemeenten nieuwe afspraken moeten maken met aanbieders en maatschappelijke organisaties (al dan niet middels aanbesteding). Ook hebben ze de toegang tot voorzieningen opnieuw en anders georganiseerd.

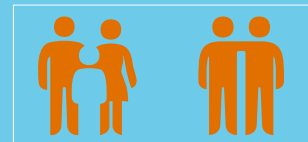
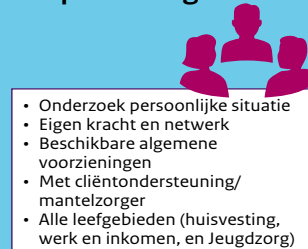
In onderstaand plaatje is te zien hoe de toegang in de Wmo 2015 werkt:

Ondersteuning Wmo 2015

1 Inwoner meldt zich



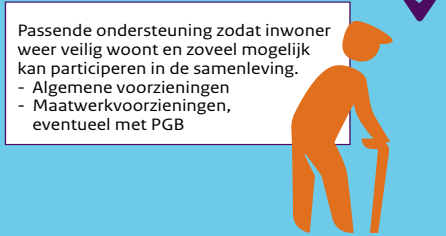
2 Gesprek met gemeente



Gezinsverband Sociale contacten



4 Besluit van de gemeente



3 Voorstel



- Ondersteuning thuis
- Beschermd wonen



3. Het belang van integraliteit voor de burger

De verbinding tussen Wmo en Participatiewet maakt deel uit van die brede wens tot integraal werken. Maar wat verstaan we eigenlijk onder integraal werken?

We onderscheiden de volgende twee betekenissen van integraliteit:

1. Een integrale aanpak of benadering die - gezien vanuit de cliënt - samenhangend is en aandacht heeft voor alle leefgebieden. Integraal werken gaat om een allesomvattende, holistische aanpak van de vraagstukken van de cliënt.
2. Het organisatorische aspect van integraliteit waarin professionals met elkaar samenwerken, processen, werkwijze en expertise op elkaar afstemmen om te komen tot een gezamenlijk plan voor de cliënt. Hier gaat het dus om de organisatorische component zoals benoemd door De Waal, Binkhorst, Scheijmans (2014) en de verschillende vormen van interprofessioneel samenwerken: multidisciplinair, interdisciplinair en transdisciplinair (Rijdsijk, Hofhuis, ten Den, de Vries, 2015).

Beide betekenissen en opvattingen over integraal werken lopen voortdurend door elkaar. De beleidsintenties geformuleerd rondom de decentralisaties verwoorden de eerste betekenis van integraal werken. In de uitvoering van het beleid zien we dat het zwaartepunt veelal verschuift en komt te liggen op de tweede, organisatorische betekenis. Zeker waar het integraal werken de domeinen werk en inkomen en de Wmo betreft, wordt ingezet op een organisatorische afstemming.

Het waarom van integraal werken ligt enerzijds in de constatering dat veel mensen - naast de problemen die ze al hebben - zeer regelmatig ook last hebben van de bureaucratie die verschillende wettelijke kaders en daarbij behorende oplossingsrichtingen met zich meebrengen. Het spreekwoordelijke van 'het kastje naar de muur gestuurd worden' is daarvan een milde vorm. Soms is de bureaucratie zo groot dat die de veroorzaker van problemen wordt, in plaats van bijdraagt aan de oplossing. Anderzijds is het bij elkaar brengen van verschillende expertises om zo betere hulp te kunnen bieden een belangrijke reden om integraal te werken. Ook in deze twee redenen zien we de verschillende basisopvattingen over integraal werken terug komen.

Sommige huishoudens met een ondersteuningsbehoefte hebben met meerdere wettelijke kaders te maken. Voor hen is het extra relevant dat er samenhang is in het (gemeentelijk) beleid, dat er levensbrede ondersteuning wordt geboden en integraal gewerkt wordt.

In de overall rapportage 'Sociaal Domein' van het SCP staat hoeveel mensen een bepaalde voorziening gebruiken:

- * 800.000 personen hebben een participatievoorziening (45 procent van de gebruikers Sociaal Domein)
- * 750.000 personen ontvangen maatschappelijke ondersteuning (42 procent van de gebruikers)
- * 370.000 mensen hebben jeugdhulp (21 procent) (SCP, 2015: 98).

Dat betekent dat zeven procent van de gebruikers voorzieningen ontvangt uit meer dan één sector. Volgens het SCP gaat dat veelal om een combinatie van participatievoorzieningen en voorzieningen voor maatschappelijke ondersteuning. Dat betreft 126.000 personen (Sociaal Domein, 2015: 99). In de jeugdhulp komt relatief weinig stapeling voor met andere sectoren. Het gaat hier alleen

om geïndiceerde, dus te tellen voorzieningen. Algemeen aanbod, preventie en vroegsignalering zijn in deze telling niet meegenomen. Een veel gekozen vorm om integraal werken op lokaal niveau in te vullen, is via een wijk-, buurt, of gebiedsteam.

Sociale (wijk)teams in beeld (maart 2016)

Hoe ondersteunen gemeenten (kwetsbare) mensen om samen met hun sociale netwerk (meer) op eigen benen te staan? Hoe organiseren zij de maatschappelijke en arbeidsparticipatie van burgers met matige of zelfs zwaardere beperkingen? De wijkteams hebben een belangrijke rol gekregen in deze ontwikkeling.

Een jaar na de decentralisaties lijken gemeenten tevreden met hun keuze om sociale wijkteams te ontwikkelen. Dit blijkt uit de peiling 'Sociale (wijk)teams in beeld' uitgevoerd door Movisie, in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut en Vilans.

Van de 234 ondervraagde gemeenten werkt 87 procent met sociale wijkteams. De basis staat, maar door de hoge werkdruk en caseload komt 92 procent van de teams nog onvoldoende toe aan taken zoals outreachend werken (om onder meer zorgmijders te bereiken) en het betrekken van nuldelijnszorg (o.a. mantelzorgers en vrijwilligers).

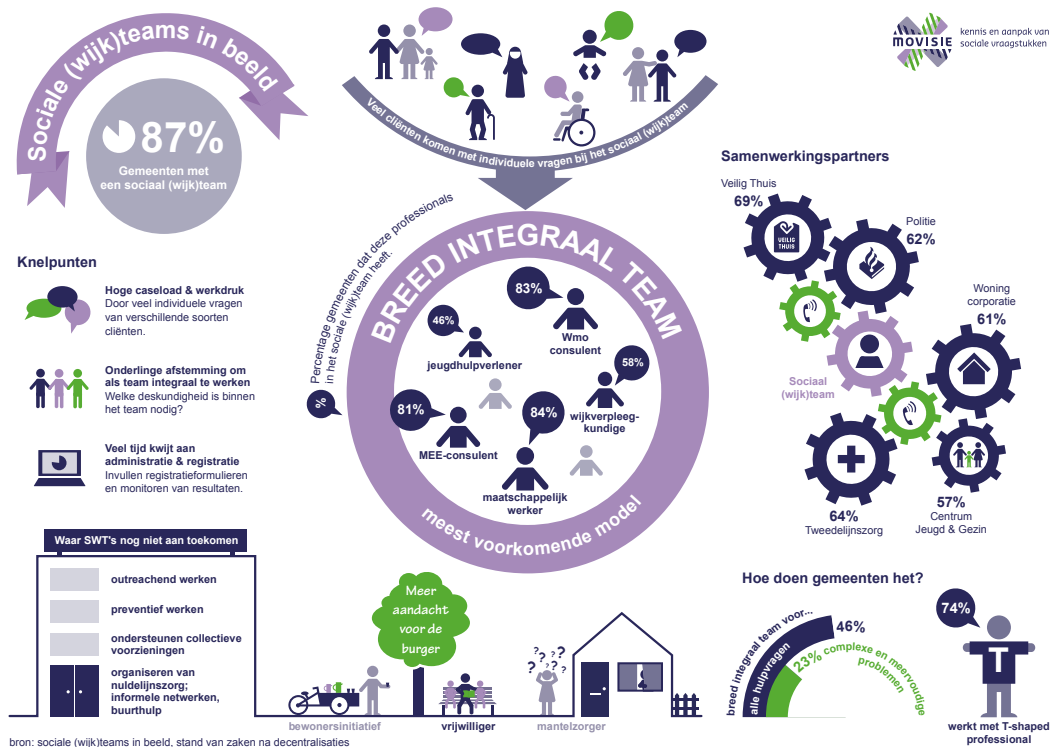
Belangrijkste resultaten van de peiling:

- * Van de G32-gemeenten werkt 96 procent met sociale wijkteams. Bij de overige (middelgrote tot kleine) gemeenten is dat 86 procent.
- * Twaalf procent, vooral kleinere gemeenten, heeft geen sociaal (wijk)team. Deze continueren in het algemeen de aanpak van voor de transities.
- * G32-gemeenten tellen gemiddeld acht teams. Middelgrote tot kleinere gemeenten tellen gemiddeld twee teams. Het aantal teams lijkt gebaseerd op het aantal inwoners.
- * 90 procent van de gemeenten heeft geen plannen voor uitbreiding van het aantal teams in de nabije toekomst.
- * De belangrijkste doelstellingen van de teams, volgens de gemeenten, zijn het voorkomen van zwaardere zorg (46 procent), een integrale aanpak van multiproblematiek (46 procent), preventie van problematiek (45 procent), betere zorg en ondersteuning én het vergroten van de zelfredzaamheid van burgers (beide 43 procent).
- * 46 procent van de wijkteams kiest voor een breed integraal team voor alle hulpvragen.
- * 63 procent van de gemeenten heeft teams met medewerkers die gespecialiseerd zijn in jeugd en gezin. 35 procent heeft één of meerdere teams die specifiek gericht zijn op jeugd en gezin.
- * Acht procent geeft aan dat de teams voldoende tijd en capaciteit hebben. 92 procent erkent dat de teams nog niet aan alle taken toekomen. Outreachend werken (46 procent), het organiseren van nuldelijnszorg, informele netwerken, buurthulp (43 procent), preventief werken/vroegsignalering (38 procent) en het ondersteunen en faciliteren van collectieve voorzieningen in de wijk (38 procent) zijn taken die onvoldoende worden uitgevoerd.
- * 68 procent van de gemeenten maakt afspraken met het team over de inzet (input), 22 procent over de werkzaamheden (output) en 53 procent over de doelstellingen en maatschappelijke veranderingen (outcome).

Weinig burgerbetrokkenheid

Uit de peiling blijkt dat veel gemeenten onvoldoende aandacht hebben voor burgerbetrokkenheid bij sociale wijkteams, zoals bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige die over een casus meedenkt met het sociaal (wijk)team of de inzet van wijkbewoners voor het organiseren van welzijnsactiviteiten. Op die manier blijft er veel kennis, kunde en inzet in buurten onbenut. Mogelijk weten gemeenten niet goed hoe zij bewoners/cliënten bij de sociale wijkteams kunnen betrekken (onder de gemeenten die aangeven extra ondersteuning te willen, kiest 37 procent voor dit thema). De resultaten van de peiling worden door de samenwerkende kennisinstituten van het programma 'Integraal werken in de wijk' (Movisie, NJi, NCJ, Trimbos-instituut, Vilans en de Werkplaatsen Sociaal Domein) gebruikt bij de ondersteuning van professionals en beleidsmakers.

In onderstaande infographic zijn de belangrijkste ontwikkelingen in beeld gebracht.



Rol professionals

De professionals binnen de Wmo, niet alleen in wijkteams, hebben een belangrijke rol in het bevorderen van de zelfredzaamheid en participatie. Daartoe zijn verschillende methoden in te zetten, zoals maatschappelijke steunsystemen, kwartiermakers, de eigenkrachtconferentie, vriendendiensten, ontmoetingscentra, themacafés etc.

Deze professionals zijn werkzaam op allerlei leefgebieden en doelgroepen en hebben een belangrijke taak in het stimuleren van vernieuwing. Om die vernieuwing te bevorderen, kunnen de uitgangspunten van Welzijn Nieuwe Stijl van nut zijn:

- * Gericht op de vraag achter de vraag in plaats van dat het aanbod de vraag stuurt.
- * Formeel en informeel in optimale verhouding: formele hulp (en afhankelijkheid daarvan) en ondersteuning vanuit het sociale netwerk van de burger.
- * Gebaseerd op de eigen kracht van de burger: eerst wordt nagegaan wat de cliënt zelf kan (met hulp van de directe omgeving) en daarna wordt bepaald of verdere ondersteuning nodig is.
- * Direct eropaf: mensen benaderen die niet om ondersteuning kunnen, durven of willen vragen.
- * Doordachte balans van collectief en individueel.
- * Integraal werken: samenwerken met netwerkpartners om tot een samenhangend en volledig pakket van ondersteuning te komen waarin de regie duidelijk is geregeld.
- * Niet vrijblijvend maar resultaatgericht: de doelen zijn duidelijk geformuleerd voor de korte en lange termijn en het is duidelijk hoe de doelen kunnen worden behaald.
- * Gebaseerd op ruimte voor de professional (Begeleiding Nieuwe Stijl, 2014).

Karakteristieken van Wmo en Participatiewet

Wmo en het compensatiebeginsel

De Wmo 2015 geeft vorm aan wat vroeger het compensatiebeginsel heette: maatschappelijke ondersteuning, maatwerkvoorziening en opvang. Voor algemene voorzieningen is geen beschikking nodig, maar voor een maatwerkvoorziening dient de gemeente criteria op te stellen in een verordening. Dat is belangrijk, omdat personen voor participatie een beroep kunnen doen op vervoer, hulpmiddelen en andere maatregelen. Wat die andere maatregelen zijn, verschilt per gemeentelijke verordening. De extramurale AWBZ en dagbesteding is overgeheveld naar de Wmo 2015. Dat betekent dat mensen nu op basis van de Wmo ondersteuning en begeleiding kunnen krijgen om te kunnen participeren.

Participatiewet kent verordeningen, geen beleidsplan

Volgens de Participatiewet is een persoon verplicht gebruik te maken van een door het college aangeboden voorziening, waaronder sociale activering, gericht op arbeidsinschakeling. Ook is iemand verplicht mee te werken aan een onderzoek naar zijn mogelijkheden tot arbeidsinschakeling en mee te werken aan het opstellen, uitvoeren en evalueren van een plan van aanpak (artikel 9 lid 1 onderdeel b). Gemeenten hebben veel beleidsvrijheid om het sociale domein integraal in te richten. Kenmerkend aan de Participatiewet is de hoeveelheid verordeningen. Er hoeft geen beleidsplan vastgesteld te worden door de gemeenteraad. Binnen de verordeningen zijn er delen facultatief waardoor gemeenten de ruimte hebben om deze onderdelen naar eigen inzicht in te vullen.

Dat betekent dat een integratie van de doelen van de Participatiewet met de doelen van de Wmo 2015 niet per definitie beleidsmatig tot stand komt. Er zal niet zomaar een horizontale verantwoording op gang komen, gericht op maatschappelijk resultaat. Dat staat integraliteit mogelijk in de weg.

Maatwerk en eigen verantwoordelijkheid

In het hele proces van transformatie van het sociale domein neemt de eigen verantwoordelijkheid van de klant een steeds grotere positie in. Tegenover het recht op maatwerk staat de plicht tot eigen verantwoordelijkheid. We zien dat er op allerlei verschillende manieren een beroep wordt gedaan op die eigen verantwoordelijkheid. De invulling daarvan verschilt echter per wettelijk kader.

Op dit moment is ongeveer 5,8 procent van de beroepsbevolking werkloos, zo'n 520.000 mensen. Daar tegenover staan 140.000 vacatures. Dit betekent dat er kwantitatief voor elke vacature bijna vier mensen beschikbaar zijn. Tegelijk zien we een terugtrekkende overheid die een groter beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Is het reëel in zo'n arbeidsmarkt de verantwoordelijkheid zo sterk bij de klant te leggen?

Zoals eerder beschreven kent de Wmo een resultaatverplichting. Er wordt een toenemend beroep op de burger zelf en het eigen sociaal netwerk gedaan om verbetering van omstandigheden te bereiken. Dit beroep komt natuurlijk ook voort uit de bezuinigingen, maar er zit tevens een maatwerkopdracht aan gekoppeld. De grote uitdaging is: hoe gaan gemeenten die maatwerkvraag invullen?

Dit speelt ook op het vlak van de tegenprestatie. Gemeenten hebben de plicht om te kijken of mensen die een beroep doen op bijstand een tegenprestatie kunnen leveren. Positief is dat veel gemeenten dit niet alleen vanuit de wederkerigheid benaderen, maar proberen aan te sluiten bij de interesses en mogelijkheden van de persoon. Hierdoor kan in de uitwerking de tegenprestatie als een start van activering uitpakken. Daar waar tegenprestatie zo wordt opgepakt, gaan eigen verantwoordelijkheid en maatwerk hand in hand.

Zelfsturing werkt goed

De Raad voor Werk en Inkomen (RWI) bracht hierover een aantal rapporten uit: 'Het heft in eigen hand, sturen op zelfsturing' en 'Het verhaal van de klant, mogelijkheden van zelfsturing bij re-integratie'. Zelfsturing en motivatie zijn centrale begrippen in de handreiking en achtergrondstudie. In deze rapporten komt naar voren dat het effect van re-integratie groter is naarmate de klant meer invloed heeft op het proces. Dit effect bleek al eerder bij een experimenteel project van de gemeente Breda, uitgevoerd door PSW arbeidsmarktadvies. Er dient echter wel een vorm van onafhankelijke ondersteuning te worden georganiseerd, omdat veel mensen geen zicht hebben op hun eigen mogelijkheden. Jarenlang buitenspel staan heeft een groot effect op het zelfbeeld en in het zicht op de eigen mogelijkheden. Ondertussen zijn de budgetten voor de persoonsgebonden re-integratiebudgetten enorm verminderd.

In de uitvoeringspraktijk is echter vaak weinig ruimte voor eigen invulling door klanten. Het verplichtende karakter van door de gemeente voorgeschreven inzet is leidend en wordt door klanten vaak als grootste vorm van 'miskennis' genoemd. Het gevoel geen invloed te hebben op de inhoud van de eigen activering is niet stimulerend en leidt regelmatig tot spanningen in de relatie met de klant. Dit is een spanningsveld. Gemeenten willen een sterke regie voeren op de re-integratiedienstverlening, terwijl zelfsturing van klanten aantoonbaar goed blijkt te werken op weg naar re-integratie. Werkgeversservicepunten zijn de laatste jaren in snel tempo opgekomen. Werkgevers zijn klanten geworden van de sociale dienst en moeten snel bediend worden.

Gescheiden interventies

Klantmanagers stellen een 'single problem' diagnose. Dit betreft de aard en ernst van de problematiek. Die problematiek houdt in het kader van de Participatiewet in: de mate van moeilijk bemiddelbaar naar werk, dan wel constateren dat er geen werk is. De blik binnen de Wmo is breder, maar richt zich vooral op het mogelijk maken van zelfredzaamheid. Deze verschillende benaderingen leiden niet

vanzelfsprekend tot verbinding of tot elkaar aanvullende aanpakken. De interventies die de Participatiewet en Wmo 2015 hanteren, worden vooral gescheiden toegepast. Er is winst (zowel voor gemeenten als voor mensen zelf) te behalen in het integreren van het instrumentarium voor begeleiding naar werk en activering en methoden gericht op het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie.

Focus is anders

Dat geldt ook voor hoe de match tot stand komt tussen plek en mens. Bij de Participatiewet staat de arbeidsmatch centraal door middel van het creëren van plekken waar iemand voor in aanmerking komt. De Wmo 2015 start met de vraag hoe iemand van maatschappelijk nut kan zijn waardoor de kans op mogelijkheden om zelf ruimte (en dus een plek) te creëren wordt vergroot. Of die plek dan meteen financiële winst inhoudt en op korte termijn leidt tot economische onafhankelijkheid is de vraag. Vanuit economische zelfstandigheid bekeken is het natuurlijk prettiger als mensen inkomen uit werk genereren. De realiteit wijst uit dat veel mensen 'werken' in allerlei gecreëerde settings, en hun inkomen (deels) uit een uitkering krijgen.

Participeren: meer dan werk alleen

In Nederland is het recht op een bijstandsuitkering gekoppeld aan de verplichting om naar werk te zoeken. Omdat ook de financiële structuur waarin de Participatiewet gegoten is uitstroom naar werk prikkelt, is het niet vreemd dat de eerste focus van een gemeente is gericht op het perspectief op werk. Voor mensen die, al dan niet met ondersteuning, daadwerkelijk de stap naar werk kunnen maken, is er niets mis met dit uitgangspunt. Het hebben van betaald werk en eigen inkomsten is een diepgewortelde wens van velen die dat nu niet hebben. Het geeft perspectief en ruimte tot zelfbeschikking.

Echter, juist in het benadrukken van het belang van werk schuilt een gevaar. Voor mensen die niet in staat zijn die stap naar werk te maken, moet het hard in de oren klinken dat ze er kennelijk niet bij horen. Ze zijn uitgesloten van datgene dat als het hoogste goed wordt gezien. Door de verantwoordelijkheid voor het werkloos zijn te individualiseren, ontstaat de indruk dat een bijstandsgerechtigde schuldig is aan zijn positie, terwijl het aantal werkzoekenden het aantal vacatures vele malen overstijgt. Hierbij is het opmerkelijk dat deze eigen verantwoordelijkheid zich niet lijkt te vertalen naar ruimte om zelfsturing te geven aan de eigen re-integratie.

Daartegenover valt op dat veel gemeenten de opvatting delen dat de Participatiewet in de huidige vorm onvoldoende functioneert. Men hekelt dan met name de strakke regelgeving op het terrein van arbeidsverplichting, tegenprestatie, fraude en de taaleis. Via het maken van afspraken met het Ministerie van VWS wordt geprobeerd experimenteeruimte te krijgen. Kern van deze ruimte is dat men mensen een uitkering wil verstrekken zonder dat er sprake is van het opleggen van arbeidsverplichting, een vorm van basisinkomen. Uit het experiment moet blijken of dit tot betere resultaten gaat leiden.

Verschillen per gemeente

Of een 'zorgklant' de bredere gemeentelijke dienstverlening in het sociaal domein krijgt die hem verder helpt, is afhankelijk van lokale omstandigheden. In het land is er veel diversificatie. Sommige gemeenten bieden hun zorgklanten voornamelijk ondersteuning via het minimabeleid en schuldsanering om aan de meest nijpende problematiek het hoofd te kunnen bieden. Andere gemeenten gaan daar verder in en proberen ook invulling te geven aan Zorg en Activering. Zo heeft de gemeente Breda bijvoorbeeld een apart team Zorg en Activering dat mensen begeleidt die niet naar werk kunnen worden toegeleid. Het budget voor activering is echter beperkt en zal in nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties ingevuld moeten worden. In toenemende mate

is de inzet van gemeenten voor deze doelgroep gekoppeld aan sociale wijkteams. Uit de koppeling tussen Dienst Werk en Inkomen en Cliëntondersteuning sociaal domein valt veel winst te behalen.

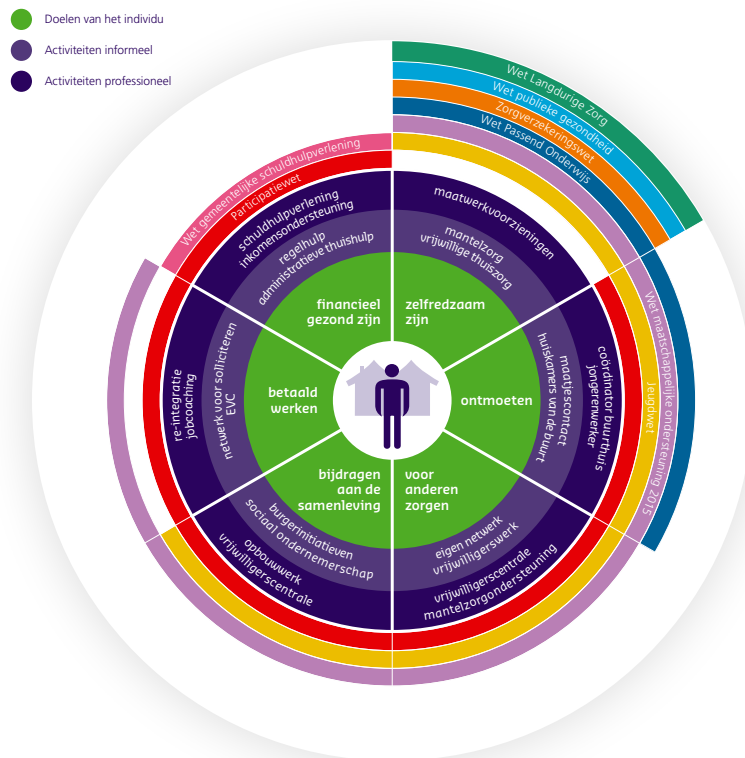
Participatie smal of breed?

Uiteindelijk is de vraag die beantwoord moet worden of het instrumentarium van de Participatiewet het juiste middel is om de uitsluiting van burgers voor de arbeidsmarkt te overbruggen of te compenseren. We moeten de vraag oproepen, los van de inkomensbescherming, voor wie de wet echt perspectief biedt om vooruit te komen in het leven. Voor heel veel mensen leidt de wet niet naar werk, terwijl alles erop gericht is, noch naar participatie in de samenleving. Verhindert de focus op werk ons het zicht op de mogelijkheden en de behoefte van burgers voor wie een betaalde baan geen optie is? Zit de oplossing in minder rigide regelgeving? Of zit in deze constatering niet de opdracht verscholen om juist werk te maken van de verbinding tussen de Participatiewet en de Wmo en een overkoepelende visie te ontwikkelen op het brede spectrum van participatie in het sociale domein? En dan zijn we terug bij de integrale belofte.

De mens centraal – het Participatiewiel

De gedachte dat het begrip participatie ook opgevat kan worden als meedoen, wint terrein. Als individu kun je niet altijd alle problemen zelf overwinnen of alle doelen zelf bereiken, omdat de omstandigheden dat soms bemoeilijken. Participeren is meer dan werk alleen.

Het door Movisie ontwikkelde Participatiewiel, is een leidraad voor integrale participatiebevordering, speciaal gemaakt voor beleidsmakers en activeerders. In het Participatiewiel staat de leefwereld van mensen nadrukkelijk centraal. Professionals en beleidsmakers kunnen met behulp van het wiel werken vanuit wat mensen belangrijk vinden en wat hun doelen zijn, in plaats van te redeneren vanuit wetten en regels. Daarnaast laat het Participatiewiel de samenhang zien in activiteiten en wettelijke kaders die participatie bevorderen. Door die samenhang en door er gebruik van te maken, is meer ondersteuning op maat mogelijk voor mensen die een steuntje in de rug nodig hebben.



- Participatiewet** - Meer mensen aan de slag, ook met een arbeidsbeperking.
- Jeugdwet** - Regelt de aanspraak op, de toegang tot en de bekostiging van jeugdzorg.
- Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo)** - Regelt dat mensen met een beperking ondersteuning kunnen krijgen. Het kan gaan om ouderen, gehandicapten of mensen met psychische problemen.
- Wet langdurige zorg (Wlz)** - Vergoedt de zwaarste, langdurige zorg, voor mensen die echt niet langer thuis kunnen wonen.
- Zorgverzekeringswet (Zvw)** - Regelt dat iedereen die in Nederland woont en/of loonbelasting betaalt, verplicht een basisverzekering moet afsluiten.
- Wet publieke gezondheid (Wpg)** - Regelt de organisatie van de openbare gezondheidszorg waaronder de jeugdgezondheidszorg.
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening** - Oplossen of voorkomen van (problematische) schulden om drempels die de participatie van burgers belemmeren, weg te nemen.
- Wet Passend Onderwijs** - Alle kinderen krijgen een passende plek in het onderwijs. Als het kan gaat het kind naar een reguliere school. De mogelijkheden en de onderwijsbehoefte van kind bepalend zijn, niet de beperkingen.

4. De verbinding tussen de Participatiewet en de WMO 2015

In allerlei gemeenten zien we initiatieven rondom de daadwerkelijke verbinding van Participatiewet en Wmo 2015 voornamelijk bottom-up ontstaan. Om met de Transitiecommissie sociaal domein (TSD) te spreken: 'Innovatie is niet een of ander theoretisch concept. Innovatie is iets dat je kunt zien in de praktijk'. (Derde rapportage, 2015)

Het belang van niches

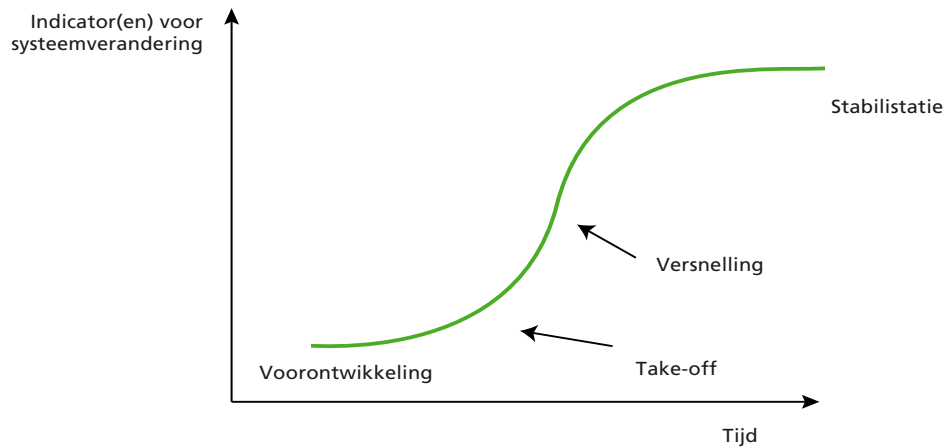
We kunnen in het algemeen stellen dat innovatie zich bottom-up voltrekt en de eerste stappen voor vernieuwing vanuit 'niches' ontstaan. Met een niche bedoelen we een klein deel binnen een sector, domein of plek. Een deel dat zich veelal buiten de geijkte structuren en organisaties afspeelt. De diensten of wijze van samenwerken die ontwikkeld worden in een niche gebeuren niet op grote schaal en raken over het algemeen geen grote groep mensen. Dat betekent niet dat zij geen effect hebben op de geijkte structuren of organisaties. Integendeel, bij verandering kan het vernieuwend initiatief een sneeuwbaaleffect hebben, een voorbeeldfunctie of een gelijkwaardige speler worden in de al bestaande ketens. In deze paragraaf lichten we dit veranderingsproces verder toe.

Veranderingsprocessen

Veel initiatieven staan nog aan het begin van een vernieuwingsproces. Wat karakteriseert die vernieuwing en wat kunnen we zeggen over de mogelijke invloed van die vernieuwing? We brengen deze praktijkvoorbeelden voor het voetlicht omdat zij ons informatie geven over de fase van transformeren na de stelselwijzigingen van 1 januari 2015. Hieronder gaan we in op de aspecten van transformeren en welke veranderingsprocessen daaraan ten grondslag liggen.

Hoe ontstaan vernieuwde initiatieven?

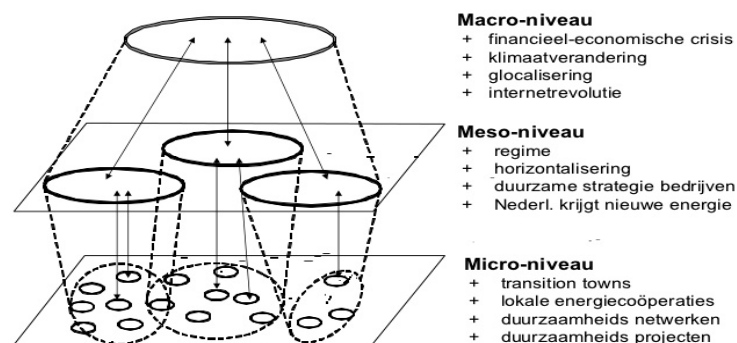
De constatering dat vernieuwing in niches ontstaat, is gebaseerd op de visie van DRIFT, de Dutch Research Institute for Transitions. DRIFT veronderstelt dat veranderingen in de transitiefase, ongeacht in welke sector, organisatie of samenleving, bepaalde gemeenschappelijke kenmerken hebben. Het begint bij de niches (take-off) waar tegenbewegingen ontstaan, of misschien wel protesten. Vervolgens gaan wetten en regels zich transformeren. Daarop volgt de versnellingsfase waar verbindingen ontstaan vanuit systemen, wat zich daarna weer stabiliseert. De transities in het sociaal domein bevinden zich op basis van dit model nog grotendeels in de take-off-fase. Dat betekent dat de systemen en het ontschotten van de segmenten binnen die systemen nog niet heeft plaatsgevonden (zie figuur 1).



figuur 1: fasen van een transitie

Op welke schaal vindt die vernieuwing plaats?

Op microniveau vinden er experimenten plaats die een beweging tegen de bestaande structuren teweegbrengen. Dit zorgt voor een snelle verandering. De praktijkvoorbeelden passen nu (nog) in het micro-level van verandering. De veranderingen in het meso-level kenmerken zich doordat hier de veranderingen in werkwijzen, dominante structuren en cultuur plaatsvindt. Qua werkwijze vertonen sommige praktijkvoorbeelden ook elementen van het meso-level. Macro-level zijn veranderingen die zich langzaam ontwikkelen, veranderingen die tijd nodig hebben. Bijvoorbeeld een paradigmashift of de overgang van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij.



figuur 2: modulatie op verschillende schaalniveaus

Om te illustreren hoe de verbinding tussen de Participatiewet en de Wmo er in de praktijk uitziet, hebben we in het tweede deel 16 praktijkvoorbeelden beschreven. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van de praktijkvoorbeelden kunnen we een onderverdeling maken. Die onderverdeling heeft betrekking op het bewustwordingsproces van innovatie. De meeste praktijkvoorbeelden bevinden zich als het gaat om bewust veranderen onder beschrijving nummer 2.

1. Initiatieven die doelbewust de verbinding tussen de Participatiewet en de Wmo 2015 opzoeken.
2. Initiatieven die min of meer door omstandigheden en de veranderingen (soms onbewust) hun activiteiten zo zijn gaan inrichten dat (toevallig) de verbinding plaatsvindt. Ze merken dat het erg goed werkt (zowel gericht op activering, als ondersteuning en welzijn).
3. Initiatieven waarbij de verbinding natuurlijkerwijs is ontstaan. Deze praktijkvoorbeelden starten meer vanuit de Wmo of meer binnen de Participatiewet. Kenmerkend aan deze initiatieven is dat zij niet doelbewust zo zijn ingestoken maar zich in een grijs gebied verkeren in het continuum van werk, zorg en activering.

Impressie van innovatieve praktijken

We zien een aantal thema's die de vernieuwende elementen van de praktijkvoorbeelden kenmerken:

- * Informeel-formeel; deze vullen elkaar aan en versterken elkaar. Een formeel bedrijfsmatig karakter heeft vaak ruimte voor informele zaken door bijvoorbeeld de inzet van vrijwilligers. Een informele setting heeft veelal formele toegangsmogelijkheden tot een wijkteam of stadsdiensten. Dit vergroot de flexibiliteit om in te spelen op vragen en behoeften van mensen en maatwerk te leveren.
- * Bewonersinitiatieven en kwetsbare burgers; sommige initiatieven drijven op bewoners- of ondernemersinitiatieven die bepaalde taken oppakken in de buurt en wijk die van belang zijn voor kwetsbare inwoners. Er ontstaat ruilhandel of een dienstenaanbod. In het initiatief 'Werken aan de Wijk' leveren mensen met een uitkering taken voor kwetsbare buurt/wijkbewoners (bijvoorbeeld huishoudelijke hulp etc.).
- * Combinatie van ontmoeting en werk; naast de invulling van activering of werkdoelen hebben initiatieven een inloop- en ontmoetingskarakter. De meeste voorbeelden zijn dan ook sterk wijkgericht. De winst is dat het de drempel verlaagt van contact naar activiteit naar zinvolle dag-invulling. Daarmee kan de inloop en ontmoeting een toegangspoort vormen voor economische en/of maatschappelijke participatie.
- * Combinatie van verschillende doelen; bij het Werkbedrijf Utrecht en de Doenerij Culemborg verrichten mensen activiteiten (klussen, schilderen etc.) waardoor 'ritme' wordt opgebouwd. Daarnaast is datzelfde wijkbedrijf ook een ontmoetingsplek waar mensen elkaar tegenkomen. Die verschillende doelen bevinden zich op maatschappelijk, organisatie- en individueel niveau door de combinatie van activering, werk, welzijn, inburgering en gezondheid.
- * Er zijn cross-overs door samenwerking tussen partijen (natuur, ondernemerschap, cultuur, armoedebestrijding) met een diverse opbrengst. Sociale firma's die financieel onafhankelijk zijn en milieu- en sociaal/maatschappelijke resultaten in de praktijk brengen, participatie van uitkeringsgerechtigden gericht op ecologische stadslandbouw en de toeleverancier vormt van de voedselbank, training van uitkeringsgerechtigden met het oog op vermindering van overbelaste mantelzorg etc.
- * Combinatie van verschillende doelgroepen; veel initiatieven richten zich niet (direct) op een bepaalde doelgroep. De toegang is vrij flexibel en voor allerlei mensen toegankelijk om mee te doen. Die variëteit is terug te zien in de activiteiten en in het aanbod van diensten. Mensen krijgen ruimte om te ontdekken waar zij enthousiast van worden en waar ze in willen investeren. Daarmee staat niet het extern geformuleerde eindresultaat centraal, maar een op intrinsieke motivatie gericht proces van activering en ondernemerschap.

Waarin zit de vernieuwing?

De praktijkvoorbeelden laten zien dat zij vernieuwen door hun manier van organiseren van diensten en aanbod, hun wijze van samenwerking en burgerkracht. Die verschuivingen gebeuren door:

1. Inzet op het bundelen van diensten door ze als voorliggende voorzieningen te presenteren in plaats van als geïndiceerde maatwerkvoorzieningen.
2. Het creëren van nieuwe samenwerkingsvormen van bedrijven die samen met de wijkteams of welzijnsinstellingen samenwerken. Dit zit zowel in de doorverwijzing als in de uitvoering.
3. Laagdrempelige inloop en toegang. Veel praktijkvoorbeelden hebben een open toegang; iedereen kan naar binnen lopen en er wordt ook bij iedereen gekeken naar wat diegene kan en wil. De praktijkvoorbeelden werken bijvoorbeeld niet met indicaties. Er wordt wel degelijk gewerkt aan het tot stand brengen van (werkervaring) plekken in maatschappelijke organisaties of bedrijfsleven.
4. Inzet van bewoners en ervaringsdeskundigen die als rolmodel andere bewoners of uitkeringsgerechtigden begeleiden.

Beleidgestuurde vernieuwing zijn we nog niet expliciet tegengekomen. De gemeenten waar deze praktijkvoorbeelden opgezet worden, bieden wel een goede context en (faciliterende) ondersteuning. Het komt voor dat een initiatief (mede) door samenwerkingsafspraken met Werk en Inkomens op gang komt, maar op langere termijn valt het in gescheiden werkprocessen uiteen. Omdat initiatiefnemers voor de problemen die zij zelf zien in hun buurt en wijk een oplossing bedenken, worden wetten en regels wat minder in beschouwing genomen. De kunst is deze systemen (leefwereld en systeemwereld) meer nader tot elkaar laten te komen, waardoor de gemeente ook kan bijdragen aan bijvoorbeeld het creëren van regelarme zones.

Financiële aspecten

Op financieel vlak zien we een mix van inkomstenbronnen. De meeste initiatieven weten zich jarenlang staande te houden:

- * Initiatieven hebben een startsubsidie gekregen (in sommige gevallen van de gemeente).
- * Initiatieven drijven op samenwerking met partnerorganisaties.
- * Initiatieven hebben een ondernemend karakter in de vorm van scharrelondernemerschap, een coöperatie of een sociale firma met een ANBI-status. Er worden eigen inkomsten gegenereerd, zowel op individueel als organisatieniveau, bijvoorbeeld door middel van de taken en diensten met een bepaald tarief.
- * Mensen die een uitkering ontvangen, mogen vanaf een bepaald bedrag niet bijverdienen. Dat kleine zakcentje naast een uitkering is zeer gewenst (Wijkbedrijf Utrecht).

Wat levert het op?

Deelnemers worden van consument tot producent: de initiatieven varen op de kracht en de competenties van deelnemers en (vrijwillige) coördinatoren. Dat gebeurt onder andere door:

- * Het benutten en bouwen op ervaringsdeskundigheid van deelnemers die als rolmodel fungeren maar ook antwoorden creëren op de behoeften van mensen met een uitkering.
- * De ontwikkeling van talenten als doel van de dagbesteding, in plaats van 'Ik ben van de straat'.
- * Het opsporen van overbelaste mantelzorgers en het vinden van creatieve oplossingen voor mantelzorgontlasting.
- * Het stimuleren van eigen initiatief en het vergroten van (taal) vaardigheden, als richting in de daginvulling.
- * Er zit veel vernieuwingskracht in sociale ondernemingen en scharrelondernemerschap.
- * De initiatieven zijn niet alleen gericht op eendimensionale uitstroom naar werk maar laten zien dat de winst in allerlei andere individuele en maatschappelijke terreinen zit. We zijn veel men-

sen tegengekomen die werken met behoud van uitkering. Die mensen hebben voor zichzelf een plek gecreëerd die prettig voor ze is - hoewel werken voor inkomen nog steeds de wens is van deze mensen.

- * Er zijn meer mensen in beeld en er is een hogere frequentie van contact tussen begeleider en deelnemer. Het doorbreken van isolement is een vaak genoemd resultaat.
- * Vanuit de Participatiewet gaat de inzet in sommige gemeenten vooral naar kansrijk bemiddelbare klanten, mensen die een grote kans hebben op toeleiding naar de arbeidsmarkt. Sommige doelgroepen krijgen minder aandacht. Deze praktijkvoorbeelden laten zien dat zij juist inspelen op deze mensen (op kleine schaal).

Welke uitdagingen komen we tegen in de voorbeelden?

- * De initiatieven zijn veelal buiten de gemeentelijke regie op de Participatiewet en Wmo 2015 ontwikkeld. Ze hebben in eerste instantie geen structureel karakter of afgestemde werkprocessen tussen de systeemwereld van de Participatiewet en die van de Wmo 2015. We zijn geen integrale samenwerking tegengekomen tussen afdelingen sociale zaken en diensten welzijn/maatschappelijke ontwikkeling, op startafspraken na.
- * Er wordt in de meeste gevallen niet op een systematische of bepaalde methodische manier gewerkt. Enkele uitzonderingen daargelaten, zoals Rataplan, wiens bedrijfsvoering juist is gesystematiseerd.
- * De initiatieven hebben een 'toevalskarakter' om er terecht te komen, onder andere door de kleinschaligheid.
- * De indruk is dat er weinig doorstroom of uitstroom is.
- * Er wordt nog weinig aan evaluaties, monitoring en maatschappelijke effectmeting gedaan.
- * Als mensen meer vrijheid krijgen om hun eigen traject samen te stellen, leidt dat tot meer tevredenheid. Pgb-achtige constructies of regelarme zones voor de invulling van activering/toeleiding naar werk zijn we niet tegengekomen.

Participatie is gebaat bij innovatieve werkwijzen en cultuur

Masterstudente Leonie Schreurs deed onderzoek naar de vraag hoe de waardenverschuiving die op macro-niveau met de Participatiewet is beoogd, na 1,5 jaar in het veld is terug te zien.

Uit dit onderzoek blijkt dat de Participatiewet wel degelijk een mentaliteitsverandering op gang heeft gebracht, zowel bij innovatieve als meer traditionele initiatieven voor mensen met een arbeidsbeperking. Voor de analyse is gebruik gemaakt van beleidsdocumenten en interviews binnen vier clusters van gemeenten, op basis van een bestaand theoretisch waardenmodel, het waardenmodel van Schwartz (1992).

Kwaliteit en zelfsturing

De Participatiewet heeft gezorgd voor een verschuiving van waarden als universalisme en veiligheid naar meer individualistische waarden als kwaliteit en zelfsturing in werk voor mensen met een arbeidsbeperking. Opvallend daarbij is dat de traditionele initiatieven, waarden als samenwerken en efficiëntie benadrukken, terwijl sociaal-innovatieve initiatieven deze waarden als vanzelfsprekend zien.

Het proces

In verschillende landelijke rapporten geven gemeenten aan dat zij (nog) moeite hebben met het passend maken van hun processen bij de voor hen nieuwe doelgroep van mensen met een arbeidsbeperking. Transitietheorieën staven dit ook: bij het macro en mesoniveau van de maatschappij gaat het vaak om lange-termijn-ontwikkelingen met een normatief karakter. Op microniveau kunnen nieuwe ontwikkelingen en innovaties ontstaan, die ondanks tegenwerking op meso- en macroniveau, een vernieuwende en stuwende kracht uitoefenen.

Hoe kunnen we hier het beste mee omgaan?

Leonie Schreurs: 'De reflex is om op de oude, bestuurlijke manier in te grijpen. Maar dat zou een verlies zijn: we zitten nu juist in een verandering. Beide groepen ervaren traditionele werkwijzen en cultuur als belemmerend voor een vernieuwende, activerende en integrale benadering van de doelgroep. Zo wordt er bij gemeenten nog te veel in hokjes gedacht. Dat maakt het moeilijker om de verbinding te leggen tussen de Participatiewet en de WMO. We missen daardoor kansen om maatwerk te bieden aan mensen met een beperking'.

Leonie Schreurs: 'Desondanks zoeken ook gemeenten naar innovatieve oplossingen: persoonlijk contact, korte lijnen en het meer ondernemend werken bieden mogelijkheden bij de concrete uitwerking van deze veranderde waarden. Dit lijkt echter meer tijd nodig te hebben dan bij sociaal-innovatieve initiatieven, die daarmee ook verder zijn in de uitwerking van de waardenverschuiving rondom de Participatiewet. Daarmee kunnen zij op micro-niveau een andere rol vervullen in de transformatie dan initiatieven op meso- en macroniveau'.

Wat zijn nog meer succesfactoren?

Leonie Schreurs: 'Wat ik heb gezien is dat er sociale initiatieven zijn die mensen echt in beweging brengen. Dat zijn vaak plekken waar mensen van allerlei achtergronden welkom zijn. Vaak is er een klik is tussen de mensen die het moeten trekken. Ik heb prachtige voorbeelden gezien in Utrecht, Harderwijk, Doetinchem en Arnhem waarbij mensen met een arbeidsbeperking op een positieve manier worden begeleid in werk. Het wordt steeds 'normaler' dat iedereen in onze samenleving maatschappelijk kan bijdragen in de vorm van arbeid – en die maatschappelijke bijdrage is essentieel voor het creëren van een meer individualistische waarde van zelfvertrouwen. Dat betekent echter niet dat de ondersteuning naar werk 'hard' is geworden: er is nog steeds besef van de kwetsbaarheid en de noodzaak tot veiligheid voor deze doelgroep'.

Leonie Schreurs: 'Individen spelen vaak een grote rol in het gunnen van ruimte voor innovatie, zoals een wethouder die erin gelooft en ervoor gaat. Het is een zwakte en een kracht. Enerzijds kun je de oplossing niet als blauwdruk zien voor anderen. Anderzijds gaat het hierbij wel om mensen met een passie die lef hebben; drijvende krachten. Daarom is het belangrijk om goede voorbeelden te delen, en te laten zien hoe anderen de meso- en macrokrachten weten om te buigen. Impasses en stagnaties doorbreken, doorzettingsvermogen tonen en zo de beweging op gang brengen'.

Interview: Eveline Versluis

Leonie Schreurs studeerde Arbeid, Zorg en Participatie aan de Universiteit Utrecht en stagiair bij Movisie tot juli 2016. Zij schreef het rapport 'Waardenverschuiving bij werk voor mensen met een arbeidsbeperking: een sociaal innovatief perspectief', 1 juli 2016. In deze thesis is onderzocht op welke manier de waardenverschuiving die op macroniveau met de Participatiewet is beoogd, is terug te zien bij zowel traditionele - als sociaal-innovatieve initiatieven, die werk voor mensen met een arbeidsbeperking mogelijk maken.

Deel 2



Inspirerende voorbeelden van integratie in de praktijk

In dit deel bieden wij een overzicht van 16 praktijkvoorbeelden. Dit zijn allemaal innovatieve initiatieven in de verbinding tussen Participatiewet en de Wmo 2015. Een deel is eerder verschenen in de publicatie 'Vernieuwing in dagbesteding, 45 voorbeelden'.

Doel van dit overzicht is om te laten zien hoe vernieuwing ontstaat, wat het oplevert en wat dat zegt over de transitieperiode waarin we zitten. Het is een 'state of the art' beeld, geen uitputtend overzicht van innovatie. We hangen er ook geen ranking of criteria aan.

Per initiatief komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- * Voor wie is dit initiatief: op welke doelgroep richt het initiatief zich?
- * Initiatief in het kort: wat is de doelstelling en werkwijze van het initiatief?
- * Betrokken partijen: welke partijen zijn betrokken in de uitvoering en wat is hun rol?
- * Waarom is dit vernieuwend: wat zijn vernieuwende aspecten in het initiatief?
- * Ervaringen: wat zijn de ervaringen van cliënten met het project en hoe worden deze onderzocht?
- * Financiën: hoe wordt het initiatief bekostigd?

De beschrijvingen zijn gebaseerd op de informatie die is verkregen tijdens werkbezoeken, telefonische interviews en aanvullende informatie over het project (websites, projectplannen e.d.). Een aantal voorbeelden staat ook in het rapport 'Vernieuwing in dagbesteding: 45 voorbeelden' van Movisie.

Overschie voor Elkaar in het PrachtHuis

Uitkeringsgerechtigden begeleiden andere uitkeringsgerechtigden

Aanbieder: Overschie voor Elkaar, gesitueerd in het Prachthuis

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Overschie (Rotterdam)



Voor wie is dit project?

Overschie voor Elkaar begeleidt vanuit het PrachtHuis bewoners uit Overschie en omgeving in het kader van de tegenprestatie. De vrijwilligers van Overschie voor Elkaar krijgen zelf een uitkering en geven de begeleiding vorm door een peer-to-peerbenadering. Overschie voor Elkaar koppelt vanuit een sterk informeel netwerk bewoners en organisaties met elkaar. De activeringscoaches van de sociale dienst Rotterdam voeren er ook gesprekken.



Project in het kort

Overschie voor Elkaar motiveert en steunt mensen uit de wijk om (weer) actief deel te nemen in de samenleving. Het PrachtHuis biedt één grote openbare ruimte, een 'markthal', waar alle aanbieders van sociaal-maatschappelijk werk, ondernemers, vrijwilligersorganisaties, verenigingen en bewoners een 'open markt' wordt geboden om collectief hun activiteiten uit te oefenen, hun kennis en kunde te delen, optimaal gebruik te maken van onderlinge knowhow. Collectieve doelstelling: de inwoners van Overschie optimaal bedienen en daarmee het vertrouwen in Overschie bevorderen.

De kerndoelen van Overschie voor Elkaar en het PrachtHuis komen overeen: het bevorderen van maatschappelijke participatie en de sociale samenhang in de gemeente Rotterdam en daarmee het voorkomen van achterstand en sociaal isolement. Het positieve effect van de peer-to-peerbegeleiding van Overschie voor Elkaar is dat de schaamte wegvalt. Overschie voor Elkaar laat mensen inzien dat, ook al heb je een uitkering, je toch actief kan zijn. Overschie voor Elkaar bestrijdt de sociale armoede door samen de drempels te slechten die het meedoen in de weg staan. Het grootste probleem is volgens Overschie voor Elkaar de eenzaamheid. Door mensen persoonlijk te begeleiden, krijgen ze weer contact met de maatschappij en met hun eigen netwerk.

Overschie voor Elkaar maakt een afspraak met een uitkeringsgerechtigde over de invulling van de tegenprestatie. Op basis daarvan wordt gekeken hoe iemand kan meedoen en wat de belemmeringen en interesses zijn. In het geval van mantelzorg of taalproblemen kunnen taalondersteuning of mantelzorgactiviteiten geformaliseerd worden als tegenprestatie. Ook bij andere belemmeringen wordt gekeken of Overschie voor Elkaar kan ondersteunen. Via Overschie voor Elkaar kan iemand activiteiten in de eigen buurt, bij het PrachtHuis, of via de vrijwilligersbank uitvoeren.

Het PrachtHuis biedt de juiste randvoorwaarden waaronder mensen geactiveerd kunnen worden. Dat betekent dat de locatie, het aanbod en de toegang tot (gemeentelijke) diensten hier plaatsvinden. Omdat het een inloop- en ontmoetingsruimte is, ontstaan er contacten tussen bewoners en organisaties en bedrijven. Het netwerk van het PrachtHuis breidt zich steeds meer uit en dat vergroot de mogelijkheden voor meedoen.



Betrokken partijen

Overschie voor Elkaar is ontstaan vanuit het peer-to-peerproject armoedebestrijding van RadarAdvies. Overschie voor Elkaar werkt samen met de sociale dienst Rotterdam. Zij kregen bij de start de contactgegevens van 104 cliënten met wie gesprekken zijn gevoerd. Nu is de toestroom van de sociale dienst verminderd, maar vindt de begeleiding plaats via via en vanuit het eigen opgebouwde netwerk van Overschie voor Elkaar. De activiteiten van Overschie voor Elkaar zijn niet ingebed in een werkproces met de sociale dienst Rotterdam.

Vanuit het PrachtHuis zijn 244 organisaties betrokken die ingeschakeld kunnen worden bij een vorm van ondersteuning, zoals informatievoorziening, activiteiten, trainingen en bijeenkomsten. In het PrachtHuis houden de volgende organisaties spreekuur: Overschie voor Elkaar, bewonersvereniging BOOS, Vraagwijzer, Tante Corrie, participatieadviezen gemeente Rotterdam, gezondheidscentrum, steunpunt ouderen, stichting Wilskracht, Stichting de Boei, Bizzy4U nabestaandenconsulent, MEE.

De samenwerking in het sociale domein moet nog meer vorm krijgen. Overschie voor Elkaar en het PrachtHuis hopen in de nabije toekomst goede samenwerkingsafspraken te kunnen maken met de Vraagwijzer, de informele wijknetwerkteams en de sociale wijkteams. Daarvoor is het eerst nodig elkaar beter te leren kennen, om vervolgens van daaruit verdere aansluiting te zoeken.



Waarom is dit vernieuwend?

- * Overschie voor Elkaar werkt middels de peer-to-peeraanpak.
- * Overschie voor Elkaar bouwt aan een enorm informeel netwerk van bewoners en organisaties en bedrijven.
- * Overschie voor Elkaar heeft een samenwerkingsrelatie met de sociale dienst, met behoud van hun onafhankelijkheid.
- * Overschie voor Elkaar is actief en zichtbaar in de politiek (lijst Overschie voor Elkaar), in dialoogbijeenkomsten, bij inspraakmogelijkheden en andere belangrijke evenementen.
- * Overschie voor Elkaar heeft een sterke kerngroep van mensen die anders denken over werk, namelijk 'we willen wel werk, alleen het is er niet, maar we werken toch'. En geven zo net zoveel waarde aan hun vrijwilligerswerk als aan een betaalde baan.
- * Het PrachtHuis legt verbindingen tussen doelgroepen/mensen, wetten, verschillende sectoren en heeft een uitnodigend karakter (iedereen mag binnenlopen).
- * Het PrachtHuis is onafhankelijk.
- * Het PrachtHuis is zichtbaar en bereikbaar en het aanbod speelt meer in op de behoeften van de bewoners.
- * Er zijn talloze organisaties die zich hebben verbonden aan het PrachtHuis, waardoor het de toegangspoort vormt tot de hulp- en dienstverlening in Rotterdam.



Ervaringen

Uit een enquête die Overschie voor Elkaar en het PrachtHuis hebben uitgezet onder bewoners blijkt dat er behoefte is aan taalondersteuning, administratieve hulp en computervaardigheden. Dat aanbod is nu terug te zien in het weekprogramma van het PrachtHuis.



Financiën

Overschie voor Elkaar heeft een investeringsbedrag gekregen vanuit het project armoedebestrijding van Radar Advies. Het PrachtHuis is geen gemeentelijk pand en moet particuliere huur betalen. Met verhuur van de locatie aan derden en subsidie van de gemeente Rotterdam kan het Prachthuis haar doelen uitvoeren. De coördinator van het PrachtHuis is de enige betaalde kracht. Het PrachtHuis heeft twaalf vrijwilligers, vier participatiebanen en de inloopaantallen per maand liggen op jaarbasis tussen de 1600 en 2500 (PrachtHuis, cijfers 2014). Overschie voor Elkaar en PrachtHuis proberen zo efficiënt mogelijk om te gaan met de middelen. Vanuit de ontmoetingen en gesprekken die plaatsvinden in het PrachtHuis ontstaan ideeën en activiteiten. Zo stroomt iemand door naar receptionist of timmert een balie. Wat nodig is wordt gecreëerd, georganiseerd en gebouwd.



Meer weten?

Overschie voor Elkaar
www.overschievoorelkaar.nl
Frank Schenk

Het PrachtHuis
Barbara Hendriks
www.hetprachthuis.nl



Vrijwillige respijtzorg

Uitkeringsgerechtigden doen vrijwillige respijtzorg

Naam praktijkvoorbeeld: Vrijwillige respijtzorg

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Katwijk



Voor wie is dit project?

Tien uitkeringsgerechtigden van de gemeente Katwijk zijn opgeleid als vrijwilliger voor vrijwillige respijtzorg. Het gaat om mensen die er zelf voor kiezen om dit vrijwilligerswerk te gaan doen en hiervoor gemotiveerd zijn.



Project in het kort

In dit project zijn mensen in een uitkerings situatie uit Katwijk opgeleid tot vrijwillige respijtzorgers. Het mes snijdt daarmee aan twee kanten: mantelzorgers worden ondersteund en hebben even vrijaf van de zorg, de mensen in de uitkerings situatie doen ervaring op en krijgen mogelijkheden om zich te ontwikkelen.

De uitkeringsgerechtigden hebben acht maanden lang training en begeleiding gekregen, een dagdeel per maand. De training bestond uit de volgende onderdelen:

- * Uitleg en inzicht in mantelzorgondersteuning en de taken van een vrijwillige respijtzorger.
- * Uitleg en inzicht in de beperkingen en ziektebeelden die respijtzorgers tegenkomen.
- * Oefenen met praktische ondersteuning zoals omgang met een rolstoel.
- * Ontdekken van de eigen kwaliteiten, mogelijkheden en grenzen voor de eigen ontwikkeling.
- * Ontwikkelen communicatie- en samenwerkingsvaardigheden.
- * Ontwikkelen van een basishouding van een vrijwilliger.

Welzijnswartier, de welzijnsorganisatie in Katwijk, verzorgt de lokale coördinatie. De coördinator is contactpersoon voor zowel de vrijwillige respijtzorgers als de betrokken organisaties die respijtzorg aanbieden. Dat kan bijvoorbeeld in individuele vorm, bijvoorbeeld respijtzorg aan huis, maar ook in groepsverband, bijvoorbeeld dagbesteding bij een zorginstelling.



Betrokken partijen

Gemeente Katwijk, afdelingen Sociale Zaken en Maatschappelijke Zaken.
Welzijnswartier, de welzijnsorganisatie in Katwijk.



Waarom is dit vernieuwend?

Het project is op twee vlakken vernieuwend. Ten eerste wordt de expertise van het maatschappelijk veld ingezet om de participatie van uitkeringsgerechtigden te bevorderen (doel Participatiewet). En ten tweede zorgt de inzet van vrijwillige respijtzorg ervoor dat mantelzorgers ontlast worden (doel Wmo 2015). Uit de (tussentijdse) evaluaties zijn allerlei succesfactoren en leerpunten te halen.

Het succes van het project wordt groter als er een goede selectie plaatsvindt op motivatie van deelnemers en als de begeleiding gericht is op de mogelijkheden van de deelnemers, in plaats van op hun beperkingen. Gedurende de pilotperiode zijn de deelnemers een hechte groep geworden en is hun zelfvertrouwen groter geworden. Zij zagen elkaar ook buiten de bijeenkomsten, dit zorgde voor minder uitval.

Leerpunten:

- * Het Steunpunt vrijwilligerswerk is een belangrijke speler in de bemiddeling van de vrijwillige respijtzorgers naar mantelzorgondersteuning vanuit de betrokken organisaties.
- * Het project staat of valt bij een goede coördinator die door de lokale samenwerkingspartners zelf geleverd moet worden.
- * De training en begeleiding moet goed inspelen op de verwachtingen van de deelnemers en de betrokken organisaties over de duur, omvang en aard van de activiteiten van vrijwillige respijtzorg. Met andere woorden: de communicatie over doelen van het project en ieders bijdrage daaraan is een bepalende factor. Als het om respijtzorg thuis gaat, zijn goede kennis- en afstemmingsgesprekken nodig waarbij de mantelzorger en de zorgbehoevende gezamenlijk aanwezig zijn.



Ervaringen

Een uitkeringsgerechtigde uit Katwijk geeft aan: 'Dit heeft me echt in beweging gebracht en helpt me verder'. Een manager zorgorganisatie Katwijk zegt: 'Het ontmoeten van deze vrijwilligers en het ontdekken van hun talenten raakt me, dit had ik niet verwacht.' In Katwijk worden de training en begeleiding van de gemeente in samenwerking met Movisie na afloop met de deelnemers geëvalueerd met behulp van evaluatieformulieren. Met het Welzijnskwartier en de contactbeleidsmedewerker(s) van de gemeente Katwijk wordt het traject geëvalueerd op het behalen van de doelstellingen en het proces. In de gemeente Spijkenisse doen van de twintig aanmeldingen nog vijftien deelnemers vrijwilligerswerk in de respijtzorg. Twee zijn doorgestroomd naar werk en een opleiding in de zorg en vijf deelnemers hebben andere vervolgstappen gedaan, zoals een instaptoets voor een leerwerktraject in de zorg of stappen naar ander werk.



Meer weten?

Jolanda Elferink Adviseur Inclusie en Diversiteit bij Movisie

Email: J.Elferink@Movisie.nl

T: 06 55440537

www.movisie.nl



Het Culemborgs Participatiehuis met de Doenerij

Sociaal activeringscentrum voor mensen met een uitkering

Aanbieder: Het Culemborgs Participatiehuis met de Doenerij

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Culemborg



Voor wie is dit project?

De mensen die bij het Participatiehuis en de Doenerij actief zijn, vallen onder de Participatiewet, bijvoorbeeld de bijstand, voormalige Wajong en Wsw. De Doenerij is ontstaan uit een behoeftepeiling onder uitkeringsgerechtigden in Culemborg.



Project in het kort

Het Culemborgs Participatiehuis is in 2010 opgezet om de dienstverlening van Werk en Inkomen op re-integratie, inburgering en scholing te bundelen op één locatie. Het is gevestigd in het wijkcentrum Saalamander, waar ook de Doenerij is ondergebracht. De Doenerij bestaat al sinds 2007 als maatschappelijk activeringscentrum voor uitkeringsgerechtigden. Bij de Doenerij kunnen mensen allerlei activiteiten doen, zoals koken, sporten, computeren, taallessen en naaien. Door een persoonlijke en open benadering, zonder druk op 'moeten', wordt gewerkt aan een vertrouwelijke en veilige sfeer. Deze benadering is nodig om mensen die lang thuis hebben gezeten te stimuleren om vaker naar de Doenerij te komen en uit hun isolement te komen. Vanuit het bouwen aan een vertrouwensrelatie verkennen activeringsbegeleiders de drijfveren, vaardigheden, kwaliteiten en motivatie van mensen. De deelname aan groepsactiviteiten leidt in veel gevallen tot vrijwilligersactiviteiten in de Doenerij. De vrijwilligersactiviteiten doen mensen niet vanuit de tegenprestatie, omdat de gemeente juist inzet op re-integratie.

Culemborg zet met deze aanpak stappen op de participatieladder. De Doenerij speelt in op mensen in trede 1 (loonwaarde 0-20 procent) en investeert in het bevorderen van maatschappelijke participatie (trede 2 en 3). Vaak blijken er meer problemen te spelen en worden mensen geholpen door de formulierenbrigade of het sociaal wijkteam. De Doenerij begint laagdrempelig en collectief, van daaruit ontstaan mogelijkheden voor individuele begeleiding naar re-integratie. Als blijkt dat iemand goed taarten kan bakken, leent zich dat voor scharrelondernemerschap? Van daaruit kunnen mensen betaald klusjes doen via Dienstwerk, een cursus 'Uitkomen met inkomen' of de workshop 'Zelfstandig ondernemerschap' volgen.

Er zijn ongeveer 100 tot 150 mensen bij de Doenerij actief. Het Participatiehuis is bedoeld voor mensen in trede 3 tot en met 5. De instroom van mensen in het huis komt ook van het gemeentehuis Culemborg en het UWV werkplein in Tiel. Het Participatiehuis is ingericht naar het Almelo's model Fusion: testen, trainen en leren werken in twaalf weken. De trajectbegeleiders van Werk en Inkomen begeleiden mensen in het wijkcentrum, doen diagnostiek, stellen ontwikkelplannen op en maken met hen de stap naar leren en naar leren werken. In de verschillende werkplaatsen gaan mensen tenslotte aan de slag om werkritme en vaardigheden op te doen. Zij worden daarbij begeleid door werkmeesters (vakdocenten). Dit gebeurt allemaal op dezelfde locatie. Vanaf trede 4 en 5 is een opleiding beschikbaar van Entree. De stap naar (betaald) werk zou binnen vijf jaar moeten worden gezet.



Betrokken partijen

Omdat wijkcentrum de Saalamander een laagdrempelige ontmoetingsplek is, komen er veel bewoners binnen. In de Saalamander zijn verder het sociaal wijkteam, de brigadisten, de formulierenbrigade, de Klussendienst, de stadswinkel, een kinderopvang en het ROC gesitueerd. Er is samenwerking met uiteenlopende partners zoals welzijnsorganisaties, ondernemersnetwerk, re-integratie, UWV, werkgevers, (ROC) opleidingen en Dynamiek (activeringscentrum in Tiel).



Waarom is dit vernieuwend?

De wensen van uitkeringsgerechtigden hebben geleid tot een op langere termijn succesvol sociaal activeringscentrum. De gemeente Culemborg heeft een faciliterende, stimulerende en ondersteunende positie ingenomen om de behoeften van de uitkeringsgerechtigden te concretiseren. Het feit dat de activeringsbegeleiders zelf ook in een uitkeringssituatie verkeren, heeft een empowerende werking op de deelnemers. Toen de economische crisis zich aandeede in 2008, heeft de gemeente gekozen voor een concept DWI-Welzijn onder één dak. Die bundeling van diensten voor de hele groep uitkeringsgerechtigden maakt het mogelijk om alle inzet in de juiste volgorde in te richten op re-integratie. Mensen hoeven daarvoor niet naar verschillende locaties en hebben een vangnet (de Doenerij).

Het Participatiehuis, de Doenerij en de Brigadisten bouwen hiermee aan een Participatiewet en Wmo 2015 overstijgende doelstelling: de beleid- en interventiemogelijkheden voor werk, inkomen, gezondheid, burgerkracht, zorg, welzijn en leefbaarheid integraal aanbieden. De daadwerkelijke uitstroom (werk) voor die 100 tot 150 mensen is niet goed vast te stellen, hoewel de activeringsbegeleiders laten zien dat zij uitstromen naar beschermt werk, eigen ondernemerschap of een leerwerktraject. De grootste winst is dat mensen die anders aan hun lot werden overgelaten en 'het granieten bestand' heetten, nu in beeld zijn, de Nederlandse taal leren en de deur uitkomen.



Ervaringen

De coördinator brengt een boekje uit met klantervaringen. Rachida: 'Vroeger zat ik altijd thuis, ik was niet actief en ik was zelf ook ziek. Na mijn scheiding kwam ik voor het eerst bij de Doenerij, bij het babbeluurtje. Daarna ging ik wandelen via 't Trefpunt. Nadat ik zelf naaicursussen heb gedaan, kon ik de stap maken naar activeringsmedewerker en ben ik zelf naailessen gaan geven. Mijn hart ligt bij koken, toen ben ik het kookcafé gaan runnen. En daarna kon ik een nieuwe stap maken: de Entree-Opleiding. Nu werk ik bij de Ontmoeting, BonVie. Mijn droom is een eigen lunchroom.'



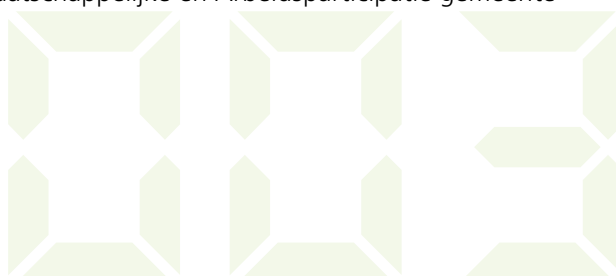
Financiën

De Doenerij wordt gefinancierd vanuit het participatiebudget. De personele kosten voor de coördinator komen uit op zo'n 70.000 euro per jaar. Het wijkcentrum is een gemeentelijk pand dat de gemeente Culemborg ter beschikking stelt voor de Doenerij en het Participatiehuis. De trajectbegeleiders hebben 52 begeleidingsuren per jaar per klant.



Meer weten?

Emmelie Moerkoert, beleidsadviseur Maatschappelijke en Arbeidsparticipatie gemeente Culemborg
e.Moerkoert@culemborg.nl
www.doenerij.nl



Werk aan de Wijk

Aanbieder: Stichting Werk aan de Wijk

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Breda



Voor wie is dit project?

Stichting Werk aan de Wijk is een organisatie voor en door bewoners in de wijk. De Stichting biedt de mogelijkheid aan voor mensen die een grotere afstand hebben tot de arbeidsmarkt om diensten werkervaring op te doen. De wijkbewoners kunnen gebruik maken van de aangeboden diensten.



Project in het kort

Werk aan de wijk levert een bijdrage aan de leefbaarheid, veiligheid en een schone wijk. Door het aanbieden van werkervarings- en activeringstrajecten levert Werk aan de wijk een bijdrage aan de maatschappelijke participatie van de bewoners in de wijken met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast biedt het de mogelijkheid aan mensen die bijvoorbeeld nu geen indicatie meer krijgen maar wel ondersteuning nodig hebben de mogelijkheid om alsnog zelf op een goedkope manier ondersteuning in te kopen.



Betrokken partijen

- * Bewoners
- * Wijkraad;
- * Woningcorporaties
- * Gemeente Breda (wijkontwikkeling): Samenwerking met ATEA, bewoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.
- * toeleiding van deze bewoners naar Werk aan de Wijk. ATEA maakt onderdeel uit van het sociaalteam (Wmo), die weer een beroep doen op Werk aan de Wijk en cliënten doorverwijst. De wijkmanagers van Gemeente Breda zijn betrokken bij de uitvoering van het beleid, en monitoren hiervan (via het uitvoeringsoverleg). In samenspraak met wijkmanagers, organisaties in de wijk en wijkbewoners worden wijkplannen samengesteld van waaruit beleidskaders worden vastgesteld.
- * ATEA-groep, leerwerkbedrijf van Gemeenten Breda. ATEA staat voor Activering Training en arbeidsbemiddeling en is in 2012 ontstaan door samenvoeging van een aantal maatschappelijke ondernemingen; BSW bedrijven, Vindingrijk, Alfacheque breda, Stichting Werk aan de wijk, Neovita, Werkplein en activeringsplein van Gemeente Breda. Doelstelling is om mensen maatschappelijk te laten meedoen en om mensen zonder werk weer een plek op de arbeidsmarkt te geven.



Waarom is dit vernieuwend?

De Stichting Werk aan de Wijk zorgt ervoor dat mensen die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt een mogelijkheid krijgen om werkervaring op te doen. Dit is voor hen vaak nog de laatste mogelijkheid om weer werkervaring op te doen, zich verder te ontwikkelen, een re-integratiemiddel. Een moeilijke stap voor mensen die vaak al lang thuis zitten geen zelfvertrouwen meer hebben en de moed hebben opgegeven dat er nog verandering in hun situatie kan optreden. Door Werk aan de Wijk kan het perspectief naar werk worden vergroot of een ontwikkeling hiernaar worden ingezet. Daarnaast verbindt de Stichting deze mensen met de andere wijkbewoners die in een kwetsbare positie zitten: mensen die hulp en ondersteuning kunnen gebruiken. De diensten die de mensen die een grote afstand tot de arbeidsmarkt aanbieden sluit dan ook aan bij

de behoefte van de 'kwetsbare' mensen die in de wijk wonen. Voor de mensen in een kwetsbare positie biedt dit de mogelijkheid om alsnog op een laagdrempelige manier (i.p.v. allerlei indicaties) hulp en ondersteuning zelf in te kopen. Zo is er bijvoorbeeld een traject voor medewerkers van de Woonzorgdienst die ondersteuning bieden aan bewoners die niet of niet meer in aanmerking komen voor een indicatie met betrekking tot de Wmo. Daarnaast zie je in dit voorbeeld dat de betrokken van de gemeente Breda ook een rol speelt binnen de samenwerkingsverbanden van Werk aan de Wijk. Dit is ook vernieuwend aangezien het ook bottum up maar dus vanuit beleid vormgegeven wordt en daarbij die wisselwerking van leef en systeemwereld elkaar op een juiste manier kruisen en aanvullen.



Ervaringen

De projecten van Werk aan de Wijk worden positief beoordeeld door de bewoners.



Financiën

Jaarlijks wordt door Gemeente Breda, op basis van een subsidieverzoek in het kader van de uitvraag, de hoogte van de subsidie vastgesteld, voor de activiteiten in het kader van wijkontwikkeling. Daarnaast genereert de Stichting ook inkomsten uit de diensten die ze aanbieden.



Meer weten?

www.werkaandewijk.nl

Rian Francken, manager

r.francken@ateagroep.nl



Participatiebedrijf Rataplan

Participeren in kringloopwinkel of fietsenstalling

Aanbieder: Participatiebedrijf Rataplan

Gemeente(n) waar dit project wordt uitgevoerd: Heerhugowaard, Amsterdam, Den Helder, Alkmaar, Haarlem, Wieringerwerf, Rotterdam, Capelle aan de IJssel, Spijkenisse, Diemen, Naaldwijk, Den Bosch, Arnhem, Zaandam, Eindhoven, Wormerveer, Baarn, Maarssen, Helmond, Haarlem, Beverwijk



Voor wie is dit project?

Rataplan is een participatiebedrijf voor mensen met een arbeidsbeperking en mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Rataplan bestaat uit een bestuur (steunstichting Rataplan) dat tevens de directie vormt voor de onderliggende zes Rataplan Kringloopstichtingen en Rataplan Fiets. Stichting Rataplan & Fiets hebben samen momenteel 450 mensen in dienst. Daarnaast zijn mensen werkzaam bij Rataplan via een re-integratietraject, als vrijwilliger of als stagiair.



Project in het kort

Rataplan heeft zestien kringloopwinkels, twintig bewaakte fietsenstallingen en drie fietsenwinkels. De arbeidsmatch gebeurt via detachering of begeleid werken vanuit SW-bedrijven, via het UWV (Wajong), via vacatures op de eigen site, de vrijwilligerscentrale en mond-tot-mondreclame. De instroom van bijstandsgerechtigden als vrijwilliger, werken met behoud van uitkering of re-integratie naar betaald werk gebeurt mondjesmaat. Rataplan is aan te merken als sociale firma omdat zij op bedrijfseconomisch gezonde wijze vormgeeft aan sociaal-maatschappelijke doelen. De missie van Rataplan is tweeledig: zonder winst oogmerk dienstverbanden en doorstroom creëren voor mensen in een uitkeringssituatie en gelijktijdig bijdragen aan een betere leefomgeving door hergebruik, recycling, verwerking en fietsgebruik.

De Rataplan Kringloopstichtingen en Rataplan Fiets kennen een organisatiestructuur met een bedrijfsleider, assistent bedrijfsleider en medewerkers. Medewerkers zijn actief in de kringloopwinkels, in de fietsenmakerij, kledingmakerij, lijstenmakerij, als beheerder van de fietsenstallingen, in de afvalverwerking.

In de sector detailhandel is het mogelijk om de werkprocessen op te knippen tot een overzichtelijk takenpakket voor medewerkers om tot een betere match te komen met interesses/vaardigheden van mensen. Rataplan werkt veel samen met het coachingbedrijf InWerking, die jobcoaching uitvoert voor het UWV. Er is perspectief op doorgroei: er zijn voorbeelden van mensen die begonnen zijn als medewerker en vervolgens bedrijfsleider zijn geworden. Rataplan positioneert zich echter niet als eindstation, maar als schakel in de keten van re-integratie naar werk. Zo heeft Rataplan allerlei contacten met reguliere werkgevers zodat mensen doorstromen naar bijvoorbeeld de Gamma. Rataplan komt bij het bemiddelen naar reguliere werkgevers weinig obstakels tegen.



Betrokken partijen

Rataplan werkt onder andere samen met WNK bedrijven voor detachering, begeleid werken en re-integratie. Met ROC Kop van Noord-Holland ontwikkelt Rataplan een werk- en scholingspakket. Noorderkwartier N.V., Patijnenburg en Pantar zijn partners als het gaat om bemiddeling naar beschikbare plekken bij Rataplan. Rataplan wil meer samenwerking met gemeenten in Noord- en Zuid-Holland, om de match tussen mensen en de re-integratiemogelijkheden die Rataplan biedt tot stand te brengen. Een SW-bedrijf kan als partij ertussen voor de invoering van de Participatiewet een goede constructie zijn, maar op termijn kan de instroom en bemiddeling van mensen met een uitkering naar Rataplan directer worden vormgegeven.



Waarom is dit vernieuwend?

Rataplan staat voor een helder concept in de detailhandel, specifiek gericht op het creëren van participatiebanen, leerwerktrajecten en werkervaringsplekken. Rataplan Rataplan geeft vorm aan de 'Triple P' van maatschappelijk verantwoord ondernemen vormgeeft. Dat houdt in: economische prestatie (profit) in het geval van Rataplan zonder winstoogmerk, met respect voor de sociale kant (people) en binnen de ecologische randvoorwaarden (planet).

De maatschappelijke ambitie van Rataplan is het aantal dienstverbanden de komende jaren te verdubbelen. Doordat de Wsw in de Participatiewet is opgegaan, zullen SW-bedrijven de komende jaren een minder prominente rol innemen. De relatie met gemeenten wordt daarentegen steeds belangrijker, gezien hun taken op het terrein van de Participatiewet en de Wmo 2015. De toestroom vanuit gemeenten/UWV zou groter kunnen worden. Daarom wil Rataplan inzetten op doelgroepverbreding en meer gedifferentieerde ondersteuningsmogelijkheden creëren voor mensen met een bijstandsuitkering en voortijdig schoolverlaters.

De vrijwilligers bij Rataplan zijn voornamelijk gepensioneerden en mensen met een bijstandsuitkering. Deze laatste groep doet dit over het algemeen (nog) niet in het kader van een tegenprestatie, re-integratie of werken met behoud van uitkering. Om de doelgroepen in de Participatiewet goed te kunnen bedienen, zou uitbreiding van het aantal kringloopwinkels, meer differentiatie in het type werk en in de combinatie leren/werken nodig zijn.

Omdat Rataplan de doorstroom wil bevorderen naar reguliere werkgevers werkt Rataplan, in samenwerking met het ROC, aan uitstroomrichtingen met daaraan gekoppeld een middelgroot tot groot bedrijf.



Ervaringen

Op de website van Rataplan staan verschillende klantervaringen:

Deelnemer ROC opleiding AKA

'We kregen les in rekenen en taal. Maar ook klantvriendelijkheid, persoonlijke verzorging en veiligheid werden besproken. Het doel is dat we in ons werk beter worden.'

Deelnemer ROC opleiding AKA

'Ik wil graag magazijnchef worden en snap heel goed dat daarvoor dat papiertje behaald moest worden.'

Medewerker fietsenstalling Heerhugowaard

'Bij Rataplan vind ik het leuk omdat hier veel meer eigen baas ben en vrijheid heb. Sommige bezoekers willen iets vragen of gewoon een praatje maken. Stallingen bieden veel meer service dan alleen de bewaking van fietsen'



Financiën

Rataplan zit in het grensgebied tussen inkomen uit uitkering en inkomen uit werk. Rataplan ontvangt loonkostensubsidie voor individuele werknemers op basis van loonwaarde en hoeft geen beroep te doen op collectieve subsidiëring. Rataplan houdt zichzelf verder financieel in balans door de verkoop van tweedehandspullen, lage overheadkosten, contracten met de NS voor Rataplan Fiets en de gemeenten voor de afvalverwijdering en verwerking. De zeven stichtingen en Rataplan Beheer hebben de ANBI-status.



Meer weten?

www.rataplan.nl

www.staluwfiets.nl

Athos Eet-Maakt-Doet

Aanbieder dagbestedingsproject: Radar

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Maastricht



Voor wie is dit project bedoeld?

Athos is een algemene voorziening voor inwoners van Maastricht. Het is een ontmoet –en ontwikkelplek. Er sluiten per dag gemiddeld 34 mensen aan bij de verschillende werkzaamheden. Op dit moment gaat het om een groep van 90 personen, waarvan 38 met een indicatie (WMO of WLZ) en 51 personen zonder een indicatie (veelal mensen met vanuit de participatiewet). Verder is Athos een ontmoetingsplek voor buurtbewoners en zijn er veel verenigingen die gebruik maken van het gebouw.



Project in het kort

Athos is een ontmoet –en ontwikkelplek voor verschillende doelgroepen uit Maastricht. We leggen verbinding tussen, zorg, welzijn en commerciële activiteiten en hebben een plek gecreëerd waar oprechte ontmoeting centraal staat, pas dan kun je aan de slag gaan met ontwikkelen. Door sociaal ondernemend bezig te zijn, willen we een inspirerend voorbeeld voor anderen zijn in het oplossen van een maatschappelijk probleem. We richten ons op het realiseren van een zo groot mogelijke maatschappelijke impact. Dit realiseren we door samen te werken met partners uit publieke en private sector en in te spelen op de behoeften van onze deelnemers. We bieden mensen een podium om zichzelf echt te laten zien, zodat mensen niet hun beperking of hun “label” zijn, maar een mens dat er toe doet en van waarde is in onze samenleving.

Athos kent drie pijlers

Athos Eet, brengt ontmoeten, ontspannen, leren en werken samen. Het is een ontmoetingsplek voor de buurt, maar ook een ontmoetingsplek voor de zakelijke markt of een fijne studieplek voor studenten. De deelnemers zijn verantwoordelijk voor de daghoreca op locatie, maar verzorgen ook catering buiten de deur.

Athos Maakt, is gevormd bij onze houtwerk/spuitwerkplaats en naaiatelier. We maken nieuwe houten producten en meubels voor vaste opdrachtgevers en particulieren (o.a. Blanche Dael, Gulpener). Sinds kort hebben we **Athos Maakt Fashion** gelanceerd, we werken hier o.a. samen met Fashion House Maastricht.

Athos Doet, staat voor ons handelen, we pakken aan, zonder bij voorbaat alle beren op de weg te zien. Athos Doet staat verder ook voor de ondersteuning die we op maat bieden aan al onze deelnemers, met of zonder indicatie.

Binnen deze drie pijlers werken mensen uit verschillende doelgroepen en leeftijdscategorieën. Deze mensen worden ondersteund door professionals van Radar. Onze deelnemers zijn mensen:

- * met indicatie dagbesteding vanuit de WLZ/WMO of
- * die via UWV of sociale dienst bij ons geplaatst zijn
- * met een beschikking nieuw beschut werk
- * die via VluchtelingenWerk bij ons terecht komen.



We werken samen met consultants vanuit de verschillende instanties en zijn er op gericht om deelnemers naar een hogere vorm van participeren te helpen, kan evt doorstromen naar betaald werk zijn.

Iedere deelnemer is een schakel in het geheel, waardoor onze professionals zich niet meer toe hoeven te leggen op "technische" vaardigheden, maar zij steeds meer een coachende rol hebben.

Wat Athos tot een succes maakt, is in eerste instantie de gedrevenheid van onze medewerkers met lef en kennis van de lokale situatie. Een tweede succesfactor is het brede draagvlak binnen de stad. Er wordt gewerkt vanuit een gedeelde visie op meetellen en meedoen. De gemeente Maastricht ondersteunt onze aanpak in woord en daad. Zij bekostigen voor een periode van twee jaar 20 participatieplekken, zodat de instap van mensen zeer laagdrempelig is. Dit werpt zijn vruchten af. We zien dat, mensen zich echt gezien voelen en we voorkomen dat een gedeelte van onze mensen duurdere zorg nodig hebben. De UM verricht gedurende deze twee jaar onderzoek naar het effect van ons handelen.



Betrokken partijen

Er zijn veel samenwerkingspartners: onderwijs, sociale dienst, UWV, VluchtelingenWerk, breed palet ondernemers, gemeente Maastricht. Verschillende partijen maken gebruik van onze ruimtes, koren, jazzband, ehbo club, Alzheimer Café, Filmsalon, Granny's Finest en er zijn een aantal vaste huurders waaronder Inspiratiehuis voor Ondernemers en stichting Samen voor Maastricht.



Waarom is dit vernieuwend?

Athos was een activiteitencentrum, exclusief voor mensen met een verstandelijke beperking. Wij hebben voor een andere naam gekozen en onze locatie getransformeerd tot de huidige locatie, een locatie zonder een "zorgstempel". De combinatie van verschillende doelgroepen, de verscheidenheid aan activiteiten en financiering zorgen voor een geheel nieuwe vorm van ondersteuning, de deelnemer staat centraal en niet de activiteit of het product. We ondersteunen integraal en dat werkt.



Ervaringen

Radar meet systematisch de tevredenheid van haar eigen cliënten, de gemiddelde score is 7,9. We zien bij de deelnemers van Athos een grote betrokkenheid en enthousiasme bij hun werk en de overige deelnemers. Ons deelnemersaantal groeit behoorlijk, mensen willen graag ergens bij horen. Mensen geven aan zich gewaardeerd te voelen. Deelnemers hebben op verschillende niveaus stappen gemaakt, in een enkel geval doorstromen naar betaald werk. We blijven als vangnet aanwezig.



Financiën

We hebben te maken met verschillende geldstromen:

- * financiering voor mensen met een indicatie vanuit WLZ/WMO of nieuw beschermt werk.
- * financiering voor het zijn van een algemene voorziening voor mensen zonder indicatie, gemeente heeft 20 plekken per dag ingekocht.
- * commerciële inkomsten:
 - huuropbrengsten
 - verkoop producten Athos Maakt/Athos Eet
- * sponsoring.



Meer weten?

Stichting Radar.

Anita Bastiaans, leidinggevende: a.bastiaans@radar.org, tel 0646620525

Aukje Jacobs, begeleider Athos: a.jacobs@radar.org

www.athos-maastricht.nl of Facebook Athos Eet Maakt Doet.



WIJ 3.0

Uitkeringsgerechtigden doen klussen voor woningcorporaties

Aanbieder: Wijkbedrijf Utrecht

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Utrecht



Voor wie is dit project?

WIJ 3.0 is bedoeld voor kwetsbare bewoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het zijn vaak mannen tussen de 18 en 40 jaar die met verslavings- of psychische problemen te maken hebben. Ze werken er met behoud van uitkering.



Project in het kort

Het Wijkbedrijf is onderdeel van WIJ 3.0 en in eerste instantie bedoeld om een zinvolle en arbeidsmatige daginvulling te bieden aan mensen met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt. Bij het Wijkbedrijf doen deelnemers ritme op en leren ze werknemersvaardigheden. Ze pakken klussen op, dichtbij hun woonplek. Het Wijkbedrijf maakt hiervoor met de woningbouw en andere bedrijven afspraken over onderhoudswerkzaamheden. De deelnemers van het Wijkbedrijf kunnen zelf de werkzaamheden kiezen. Het Wijkbedrijf verzorgt: schilderwerk, groenonderhoud, reiniging, verhuizingen, locatiebeheer en mailings. Ze werken altijd in groepsverband en er gaat altijd een werkbegeleider mee. Soms zijn er ook trainingen voor deelnemers. Deelnemers en opdrachtgevers geven aan welke extra training nodig is. Daarnaast heeft het Wijkbedrijf een sociale functie. Ook niet-deelnemers zijn welkom bij het Wijkbedrijf.



Betrokken partijen

Bewoners, zorgpartijen (o.a. Altrecht), buurtteams, woningcorporaties en diverse opdrachtgevers.



Waarom is dit vernieuwend?

Het Wijkbedrijf zorgt ervoor dat mensen die normaal gesproken een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt de kans krijgen om werkervaring op te doen. Het zijn vaak mensen die heel lang uit de running zijn geweest. Het is voor deze mensen een belangrijke stap in hun leven, vaak hebben ze het erg moeilijk gehad en de moed opgegeven. Ook hebben ze op de reguliere arbeidsmarkt geen mogelijkheden. Deelnemers met gebleken arbeidspotentie en met mogelijkheden om naar de reguliere arbeidsmarkt te gaan, worden door het Wijkbedrijf geholpen en ondersteund om die stap mogelijk te maken. De buurtteams fungeren daarbij ook signalerend en kunnen deelnemers die iets willen doen doorverwijzen naar het Wijkbedrijf. Het Wijkbedrijf is de hele dag geopend, laagdrempelig en kent een inlooptijd waarbij lokale (vaak kwetsbare) bewoners langs kunnen komen.

Een van de trajectbegeleiders geeft aan dat ze in de Participatiewet een gat ziet tussen dagbesteding en betaalde banen. Het Wijkbedrijf vult dit gat op. De meerwaarde zit niet alleen in het arbeidsmatige karakter en de werkervaring die mensen op kunnen doen, maar met name ook dat ze weer midden in de maatschappij komen en zich gezonder voelen, zich weer gelijk voelen aan hun buurtgenoten en daardoor meer motivatie hebben om zich weer te ontwikkelen. Dit levert ook meerwaarde voor de buurt op: veiligheid en sociale cohesie nemen toe. Alle trajectbegeleiders en werkbegeleiders hebben een maatschappelijke achter-

grond, dit wordt gewaardeerd door de deelnemers, ze voelen zich als mens behandeld. De winst zit in meerdere aspecten; een deel daarvan heeft te maken met het feit dat de samenleving zelfredzamer wordt. Daarnaast geven bedrijven en organisaties invulling aan hun maatschappelijke opgave. En het 'granieten' bestand binnen de bijstand van de gemeente krijgt nu ook kansen met betrekking tot activering die ze met alleen de middelen vanuit de Participatiewet niet zouden hebben.



Ervaringen

Uit een gehouden klanttevredenheidsonderzoek blijkt dat deelnemers van het Wijkbedrijf ervaren dat ze weer midden in de maatschappij staan en weer iets betekenen. Deelnemers hebben het gevoel dat ze door het Wijkbedrijf weer midden in de maatschappij staan en hebben het gevoel dat ze weer iets betekenen. De trajectbegeleider geeft ook aan dat mensen met verslavingsproblematiek minder gaan gebruiken en zich gezonder en vitaler voelen.



Financiën

Het Wijkbedrijf genereert inkomsten uit de klusopdrachten voor o.a. de woningbouwcorporaties. Deze inkomsten dekken circa twee derde van de kosten. Het resterende tekort is via subsidie (Wmo) van de gemeente Utrecht afgedekt. De start van het Wijkbedrijf is mede mogelijk gemaakt door bijdragen uit stimuleringsmiddelen voor de lokale economie en het budget Krachtwijk Overvecht. Daarnaast werken ze samen met alle projecten binnen het Werkbedrijf. Sommige inkomsten binnen het Werkbedrijf worden verdeeld over alle locaties, projecten.



Meer weten?

WIJ 3.0. – Wijkbedrijf

www.wij30.nl/wijkbedrijfutrecht

Robert Giesberts, teamleider Beleid WIJ 3.0: Robert.Giesberts@wij30.nl

Marlijn Smits, trajectbegeleider: Marlijn.Smits@wij30.nl



De Voedseltuin Rotterdam

Samen verse groenten kweken voor de Voedselbank

Aanbieder: Stichting Voedseltuin Rotterdam

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Rotterdam



Voor wie is dit project?

Het project richt zich op minder zelfredzame Rotterdammers. Het staat open voor iedereen maar in de praktijk bestaat twee derde van de groep uit mensen die voor langere tijd een uitkering ontvangen en een afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Een derde van de groep bestaat uit studenten, mensen die tussen twee banen zitten of die dit naast hun baan doen. Hierdoor ontstaat een mix van mensen in verschillende situaties. Momenteel zijn er veertig mensen actief bij de Voedseltuin, per dag zijn er gemiddeld vijftien mensen. De meeste mensen komen één of meerdere vaste dagen in de week, maar het kan ook flexibel ingedeeld worden.



Project in het kort

De Voedseltuin heeft drie doelstellingen:

- * Het produceren van duurzaam geteelde seizoensgroenten voor de Voedselbank.
- * Het bieden van mogelijkheden aan minder zelfredzame Rotterdammers tot een gezonde dagbesteding en/of activering, gericht op re-integratie in de maatschappij.
- * Het mobiliseren en stimuleren van Rotterdammers om een bijdrage te leveren aan een gezonde stad.

Doordat deze drie doelen met elkaar verbonden zijn, ontstaat een sociaal systeem. Het uitgangspunt is dat iedere Rotterdammer beschikt over kansen en krachten om bij te dragen aan een gezonde stad. Gezonde voeding, voldoende beweging en je nuttig voelen zijn randvoorwaarden voor een gezonde economie en voor een gezonde en goed functionerende Rotterdamse samenleving.

Op de Voedseltuin is plek voor vrijwilligerswerk en dagbesteding, gericht op arbeid of recreatie. Naast sociale contacten, werkritme en structuur biedt het project een kader met zingeving en persoonlijke aandacht. De werkzaamheden bestaan uit tuinieren, houtbewerking, het maken van constructies of werkzaamheden op het gebied van marketing en communicatie. De filosofie van permacultuur versterkt niet alleen de duurzame kwaliteit van de tuin, maar ook de ontwikkeling van de vrijwilligers. Er zijn drie soorten functies: coördinator (betaalde functie), assistent-coördinator (vrijwilligersfunctie) en vrijwilligers.

Er is met opzet weinig sturing vanuit de coördinatoren, vrijwilligers helpen elkaar zoveel mogelijk onderling. Wel is er uitleg over de noodzakelijke taken op de tuin. Hiervoor is iedere ochtend een werkoverleg. De juiste sfeer en de aanwezige structuur zorgen ervoor dat vrijwilligers zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen. Door het oppakken van eigen initiatieven kunnen zij zich ontwikkelen en krijgen ze meer zelfvertrouwen. Op de tuin wordt daadwerkelijk iets geproduceerd waardoor mensen in een actieve rol komen en ze iets wezenlijks kunnen bijdragen. Dit is een belangrijke succesfactor van het project. Voorwaarde daarbij is dat de coördinatoren de juiste sfeer kunnen scheppen. Het grote terrein waar de Voedseltuin gevestigd is, zorgt er daarnaast voor dat er veel mensen actief kunnen zijn zonder dat ze elkaar teveel in de weg lopen.



Betrokken partijen

De belangrijkste samenwerkingspartner van de stichting Voedseltuin Rotterdam is de Voedselbank, waar de geogoste groenten naartoe gaan. De grond van de tuin is van de gemeente en fondsen zoals het Oranje Fonds financieren de Voedseltuin. Daarnaast is er met veel verschillende organisaties en personen contact. Bijvoorbeeld organisaties die tweedehands materialen doneren in ruil voor inzet van de stichting of een kunstenaar die exposeert in de tuin. Ook is er contact met Pluspunt, een organisatie die dak- en thuislozen activeert en mensen doorverwijst naar de Voedseltuin.

Betrokken professionals zijn drie coördinatoren waarvan twee zzp-ers en één in loondienst. Zij hebben allen een achtergrond in eetbaar groen en sociaal-maatschappelijk werk.



Waarom is dit vernieuwend?

Het project is vernieuwend omdat er zowel wordt gewerkt aan duurzame voedselvoorziening voor de voedselbank als aan ontwikkeling van de mensen die bij de voedseltuin betrokken zijn. Dat zorgt voor een inspirerende en stimulerende omgeving voor de mensen die er actief zijn en voor de buurt. De tuin is zoveel mogelijk zelfvoorzienend. Het zelf kunnen verbouwen van voedsel is een vaardigheid die mensen in staat stelt om een grotere autonomie op te bouwen en minder afhankelijk te zijn van voorzieningen. De open werkwijze waarin vrijwilligers niet intensief begeleid worden, levert meer op omdat er ruimte is voor eigen initiatief. Doordat de aandacht vooral uitgaat naar de tuin zelf, leren mensen dat ze een waardevolle bijdrage kunnen leveren. Het sluit daarmee aan bij de ontwikkeling naar meer eigen regie van cliënten.



Ervaringen

Coördinatoren merken in persoonlijk contact met cliënten dat het werken op de tuin mensen veel op kan leveren. Ze kunnen hun leven weer oppakken en ervaren structuur. Mensen willen graag naar de tuin komen, sommigen zien het echt als hun baan. De werkwijze vinden vrijwilligers prettig, want ze worden serieus genomen en de verantwoordelijkheid voor succes ligt bij henzelf. Daardoor is het niet voor iedereen geschikt, je moet zelf initiatief kunnen nemen. Maar in de meeste gevallen gaat dat heel goed.



Financiën

Voor het bekostigen van het salaris van de coördinatoren en materiële kosten (koffie/thee, materialen voor de tuin) stellen fondsen zoals het Oranje Fonds geld beschikbaar. Dit wordt jaarlijks aangevraagd. Een indicatie van de financiële bijdrage op jaarbasis is €100.000,-. Daarnaast is er een kosteneffectieve manier van werken doordat er samenwerkingspartners worden gezocht waarin tijd en materialen worden uitgewisseld.



Meer weten?

Stichting Voedseltuin Rotterdam

Max de Corte

info@voedseltuin.nl

www.voedseltuin.com



De Wilg

Modulair aanbod voor mensen met beperkingen

Aanbieder: De Wilg

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Utrecht



Voor wie is dit project?

De Wilg is een algemene voorziening die al vijftig jaar bestaat en zich richt op alle burgers, in het bijzonder mensen met een lichamelijke, verstandelijke en psychische/psychiatrische beperking. Het bereik van De Wilg bedraagt in totaal 1200 mensen. Omdat het om verschillende 'activiteiten' gaat, is het aantal mensen per week moeilijk aan te geven.



Project in het kort

Het doel van De Wilg is meedoen naar vermogen en volwaardig burgerschap. Dit probeert De Wilg te bereiken in de vorm van een divers aanbod voor mensen met een beperking. Dit aanbod is erop gericht om mensen de mogelijkheid te bieden mee te doen in de samenleving, te komen tot volwaardig burgerschap en te ondersteunen bij het opbouwen of versterken van een sociaal netwerk. Het aanbod is modulair opgebouwd en kent een opbouw van zeer laagdrempelige inloop en ontmoeting (sociaal netwerkvorming), via deelname aan allerhande activiteiten en opleiding tot toeleiding naar (al of niet ondersteund) vrijwilligerswerk en betaald werk. Als iemand het op een bepaald niveau niet (meer) volhoudt, is het aanbod eronder het 'vangnet'.

Dit activiteitenaanbod bevat vier categorieën:

- * Vrije tijd (sport, creatieve activiteiten).
- * Buitengewoon vrijwillig (bijvoorbeeld een kinderboerderij waarbij De Wilg ondersteuning biedt).
- * Een aanbod voor jongeren vanaf 18 jaar (o.a. Wajongers) die in een programma van drie dagen per week kennismaken met beroepen en cursusachtige elementen, zoals solliciteren. Ze kunnen zo lang als ze zelf willen meedoen en doorlopend in- en uitstromen.
- * Licht verstandelijk beperkte jongeren van 12 tot 18 jaar voorlichting geven over vrije tijd en sport.

De eerste twee worden door vrijwilligers uitgevoerd, de derde en vierde door professionals. Ook begeleiding naar werk wordt gedaan door professionals. Het aanbod van De Wilg is daarmee een combinatie van arbeidsmatige en educatieve dagbesteding.

Bij alle eerste contacten wordt gekeken naar iemands interesses en wensen, capaciteiten en kwaliteiten. Bovendien wordt er een inschatting gemaakt van die terreinen waar snel successen kunnen worden geboekt, om zo overvragen/falen te voorkomen. Wat zijn de competenties van een cliënt/bezoeker en hoe kan De Wilg helpen die verder te ontwikkelen?

Wat De Wilg tot een succes maakt, is de toewijding van het personeel aan hun werk. Ze werken goed samen en zijn deskundig. Daarbij heeft iedereen een taak en een bijbehorend target en is er geen onnodige administratie of bureaucratie.



Betrokken partijen

De Wilg werkt nauw samen met Wij 3.0, een fusieorganisatie van Stichting Gids, Altrecht Talent en Wijkbedrijf Utrecht. Zodra betaald werk in beeld komt in de vorm van een reguliere baan, houdt de bemoeienis van De Wilg op en neemt Wij 3.0 het over. Deze organisatie levert specifieke kennis op dat terrein. Samen gaan medewerkers de wijken in om kwetsbare burgers te activeren. Zo kan een bredere groep worden bereikt.

Verder werkt De Wilg met alle buurt- en wijkteams samen, met verschillende zorgorganisaties, met speciaal onderwijs en heel veel andere organisaties waar mensen begeleid vrijwilligerswerk doen (van kinderboerderij tot kapperszaak tot speluitleen).

Voor Reinaerde doet De Wilg de dagbesteding voor mensen met een indicatie. Het is een vruchtbare samenwerking omdat dit ook de diversiteit weer vergroot en de doorstroming vergemakkelijkt. Bij De Wilg werken activiteitencoördinatoren (mbo en hbo-opgeleid) en gedragsdeskundigen (universitair opgeleid).



Waarom is dit vernieuwend?

Wat De Wilg in de huidige vorm vernieuwend maakt, is dat het een algemene voorziening is voor een veelheid aan doelgroepen die elkaar ook daadwerkelijk tegenkomen. Dat komt omdat De Wilg uitgaat van interesses, niet van beperkingen. De Wilg geeft aan dat het de decentralisaties al voor was en dat de organisatie daarom geen last heeft gehad van bezuinigingen. De Wilg werkte al met bodemprijzen en gaat ervan uit dat, als niemand een aanbod financieel wil ondersteunen, het geen goed aanbod is.



Ervaringen

Elke twee jaar voert De Wilg een klanttevredenheidsonderzoek uit via het LFB-panel. Dit heeft de organisatie nu één keer gedaan. Verder is er een denktank met klanten ingesteld. En is er één keer per zes weken een 'Zeg nou zelf'-bijeenkomst, waarin klanten het woord krijgen. Dit laatste biedt vinger aan de pols.

Uit het onderzoek, de denktank en bijeenkomsten blijkt een grote tevredenheid onder klanten en vrijwilligers. Verbeterpunten die cliënten noemen zijn op microniveau, op de grote lijnen zijn klanten tevreden. De Wilg is een gecertificeerde vrijwilligersorganisatie. Met regelmaat beoordeelt de organisatie haar kwaliteitssystemen en waar nodig passen ze die aan.



Financiën

Er is subsidie van de gemeente Utrecht. De Wilg doet aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, waardoor de organisatie korting krijgt bij bepaalde aankopen en sponsoring werft. Verder zijn er bijdragen van fondsen. Reinaerde is onderaannemer van De Wilg. Verder zijn er inkomsten in de vorm van verhuur van ruimtes in het pand. Voor de subsidie rekent De Wilg met aantallen mensen die worden bereikt. Aan de hand daarvan wordt de benodigde personele inzet berekend. Met Reinaerde worden vaste kosten afgesproken op basis van prijsafspraken.

Iemand die geen dagbestedingsindicatie heeft betaalt € 4,- per dagdeel. Jongeren betalen nauwelijks voor het dagprogramma en soms € 2,50 voor een extra activiteit. De inloop is voor deelnemers gratis (gesubsidieerd) en activiteiten wisselen tussen de € 3,- en € 5,- per keer.



Meer weten?

Nicole de Jonge, directeur
n.dejonge@dewilg.nl
www.dewilg.nl



Dutch Career Cup

Via sporten weer aan de slag

Aanbieder: Stichting Life Goals

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Leiden



Voor wie is dit project?

De doelgroep bestaat uit jongeren van 16 tot 35 jaar met een Wwb- en/of Wajong-uitkering. In de pilot namen ongeveer 500 jongeren per week deel, voor de duur van negen maanden (een sportseizoen). Ruim 300 jongeren zijn toen via het sport/arbeidsre-integratie programma Dutch Career Cup aan een baan geholpen.



Project in het kort

Momenteel is de Dutch Career Cup in uitvoering in Leiden, maar het wordt aan alle gemeenten aangeboden. Doel van het project is om jongeren met een uitkering en (grote) afstand tot de arbeidsmarkt aan een baan te helpen, de fysieke en mentale conditie te verbeteren en tegelijk sociale cohesie te ervaren. Sportclub, gemeente, re-integratiepartner en Stichting Life Goals gaan gedurende negen maanden een samenwerkingsverband aan. Ongeveer veertig tot vijftig uitkeringsgerechtigde jongeren doen mee aan het programma. Het is te typeren als een arbeidsgerichte vorm van dagbesteding met sportbeoefening als belangrijk element. De deelnemers worden geselecteerd door de gemeente/UWV. Onder leiding van een maatschappelijke sportcoach gaan zij een sportseizoen lang sporten bij hun favoriete sportclub.

De jobcoach van de re-integratiepartner brengt hen, parallel aan de sportieve activiteiten, vaardigheden en kwaliteiten bij die ze nodig hebben om de stap naar de arbeidsmarkt te zetten. Hij introduceert hen bij het werkgeversnetwerk van de sportclub en begeleidt hen bij het vinden van een baan. Naast de concrete activiteiten voor sport- en arbeids(re-)integratie is er veel aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers op het gebied van werken, wonen en vrijetijdsbesteding.

De begeleiding wordt gegeven door maatschappelijke sportcoaches die door Stichting Life Goals zijn opgeleid. Ze beschikken over kennis en vaardigheden om via sportbeoefening kwetsbare mensen zowel sportief als maatschappelijk vooruit te helpen. Daarnaast helpt de sportpsycholoog van Life Goals de deelnemers om hun persoonlijke leerdoelen te formuleren op de leefgebieden: werken, wonen en vrijetijdsbesteding.

Aan de door Stichting Life Goals aangeboden sport/participatieprogramma's ligt de veel gehanteerde participatieladder ten grondslag, waarbij zes participatieniveaus worden onderscheiden:

- * *Trede 1 en 2: Dutch Street Cup*; een activeringsprogramma voor de meest kwetsbare personen, dat bestaat uit sporten/bewegen en verbetering van fysieke en mentale conditie waarmee de eerste stappen richting volwaardige deelname aan de samenleving worden gezet.
- * *Trede 3 en 4: Dutch Trainee Cup*; een participatieprogramma dat bestaat uit sporten, verbetering van fysieke en mentale conditie en het uitvoeren van vrijwilligersactiviteiten bij de sportclub waarmee de deelnemer werkervaring en sociale cohesie opdoet.
- * *Trede 5 en 6: Dutch Career Cup*; het hier beschreven sport/arbeidsre-integratieprogramma, sportbeoefening, verrichten van vrijwilligerswerk bij de sportclub, arbeidsre-integratie activiteiten en het vinden van een baan via het werkgeversnetwerk van de sportclub.



Betrokken partijen

Bij de uitvoering van Dutch Career Cup werken lokale partijen onder de regie van Stichting Life Goals intensief samen om draagvlak te creëren in de lokale gemeenschap. Dit zijn:

- * Gemeenten/UWV: selecteren de deelnemers.
- * Sportclub(s): zorgen voor de sportieve ontwikkeling van de deelnemers.
- * Re-integratiepartner: zorgt voor de arbeidsre-integratie van de deelnemers.
- * Werkgeversnetwerk van de sportclub: helpt deelnemers aan een baan.
- * Stichting Life Goals: brengt partijen samen en coördineert het project.



Waarom is dit vernieuwend?

Vernieuwende aspecten:

- * De maatschappelijke potentie van sport wordt optimaal benut.
- * Samenwerking tussen gemeente, sportclub, re-integratiepartner en Stichting Life Goals met als doel: aanpak van jeugdwerkloosheid.
- * Het project toont aan dat sportclubs en maatschappelijk engagement goed samengaan. Het project draagt bij aan de samenwerking tussen zorg en sport.



Ervaringen

De deelnemers maken een sterke ontwikkeling door. De unieke combinatie van sport en arbeidsre-integratie stimuleert hen om op beide fronten het beste uit zichzelf te halen. Het versterkt het zelfvertrouwen, zelfredzaamheid, teamgeest, respect, doorzettingsvermogen, de wil om te winnen, verlies te incasseren, structuur en dagritme. Het project wordt gemonitord en geëvalueerd aan de hand van:

1. Een halfjaarlijkse evaluatie waaraan alle Life Goals-projecten deelnemen. Dit in samenspraak met de deelnemers zodat er niet **over** hen maar ook **met** hen wordt gesproken. Maatschappelijke sportcoaches die de projecten begeleiden, de sportpsycholoog van Stichting Life Goals en eventuele andere partners.
2. Per kwartaal een persoonlijk bezoek aan het lokale Dutch Career Cup-project, waarbij de organisatorische voortgang in kaart wordt gebracht aan de hand van de volgende punten:
 - a. Samenstelling lokale coalitie/samenwerkingspartners en verantwoordelijkheden per partner.
 - b. Status van het programma op basis van de doelstellingen.
 - c. Progressie van deelnemers op sportief en maatschappelijk gebied.
 - d. Analyse van de kracht van het specifieke project.
 - e. Succesverhalen van het specifieke programma.
3. Een online monitorsysteem waarbij de individuele ontwikkeling van de deelnemers in kaart wordt gebracht op het gebied van zeven sociale hoofddomeinen: woonsituatie, sport/educatie, gezondheid, realistisch zelfbeeld, emotionele stabiliteit, sociale vaardigheden, zelfredzaamheid. Verder worden persoonlijke gedragingen van deelnemers in kaart gebracht: aanwezigheid, fysieke conditie/gezondheid, mentale gesteldheid, teamgeest, communicatie, motivatie.





Financiën

Het project wordt in verschillende modaliteiten tegen een vaste kostprijs aangeboden. De deelnemende gemeente bekostigt het programma. De richtprijs per deelnemer bedraagt € 4.500,-. Als de gemeente zelf een ruimte of een sportcoach beschikbaar stelt, zijn de kosten lager.



Meer weten?

Stichting Life Goals

Johan Kelders, coördinator

info@stichtinglifegoals.nl

www.stichtinglifegoals.nl



Krachtbedrijf

Mannen en vrouwen in de opvang starten een eigen bedrijf

Aanbieder: Krachtbedrijf

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Rotterdam en Eindhoven

Voor wie is dit project?

Krachtbedrijf richt zich op mannen en vrouwen in de opvang die slachtoffer zijn van (huiselijk- of oorlogs)geweld. Per programma kunnen, afhankelijk van de financiering, acht tot vijftien deelnemers meedoen. Het traject kan ook voor andere doelgroepen worden ingezet, zoals zw-erfjongeren, ex-gedetineerden en dak- en thuislozen.

Project in het kort

Doel van dit programma is deelnemers toeleiden naar economische zelfstandigheid middels een eigen bedrijf. Het is een vorm van dagbesteding gericht op (betaalde) arbeid. Krachtbedrijf is een initiatief van Josette Dijkhuizen en is in samenwerking met lokale opvangorganisaties de afgelopen jaren met diverse groepen beproefd. Wanneer er voldoende belangstelling is en de financiële middelen rond zijn, kan het programma worden gestart.

Het traject doorloopt de volgende fasen:

- * Screening deelnemers door de opvangorganisatie.
- * Voorlichtingsbijeenkomst waarbij het programma wordt toegelicht. Mensen die interesse hebben in het programma kunnen zich aanmelden voor een intakegesprek.
- * Individueel intakegesprek waarin het idee (of droom) voor een eigen onderneming aan de orde komt. Tevens moet de aspirant-deelnemer blijk geven van intrinsieke motivatie om aan de slag te gaan in het traject.
- * Begeleidingstraject. Dit bestaat uit groepsbijeenkomsten, bedrijfsexcursies intervisie en coaching. Iedere deelnemer krijgt een ondernemerscoach en neemt (verplicht) deel aan workshops van experts over onderwerpen voor het starten van een eigen onderneming, zoals het voeren van een bedrijfsadministratie en het gebruik van communicatiemiddelen voor promotie van het bedrijf.
- * Het ondernemingsplan. Dit plan komt tijdens het traject tot stand. De deelnemer bespreekt het ondernemingsplan met de ambtenaar van de sociale dienst van de gemeente om de verdere stappen richting een eigen onderneming – fulltime dan wel parttime – te bespreken.
- * Evaluatie: het traject wordt individueel geëvalueerd. Daarna volgt een afsluiting in de groep.



Succesfactoren zijn:

- * Versterking economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen met een geschiedenis van geweld. Hun eigen kracht wordt versterkt, evenals het zelfvertrouwen. Zij zijn na het traject in staat om een onderneming te starten, door te stromen naar betaald werk of zinvol vrijwilligerswerk te doen (met uitzicht op betaald werk). Resultaat kan ook zijn dat zij een betaalde baan vinden of een (andere) opleiding beginnen.
- * Uitbreiding van het zakelijke en sociale netwerk van deelnemers, die eerder in isolement verkeerden vanwege het huiselijk geweld.



Betrokken partijen

In Nederland hebben diverse pilots gedraaid in samenwerking met diverse opvangorganisaties die geen financiële maar wel morele steun bieden aan Krachtbedrijf. Bovendien zijn de gemeenten een belangrijke samenwerkingspartner aangezien de meeste deelnemers een bijstandsuitkering ontvangen. Anno 2017 wordt de samenwerking gezocht met andere partijen die de landelijke uitrol kunnen financieren.



Waarom is dit vernieuwend?

Het project is gericht op mannen en vrouwen die slachtoffer zijn geweest van huiselijk- of oorlogsgeweld. Niet vaak komt het voor dat het aanbod zo (gender)specifiek gericht is. De mensen worden aangesproken op hun kracht, hun talent en hun ondernemingszin. Het project biedt hen ondersteuning bij het versterken van de eigen kracht bij het verwezenlijken van dromen in concrete vorm: een eigen bedrijf, baan of vrijwilligerswerk.

De decentralisaties hebben een ontwikkelproces op gang gebracht voor de opvang en centrumgemeenten. Krachtbedrijf tracht met gemeenten en maatschappelijke opvang/vrouwenopvang financiering te vinden voor de uitvoering van het project.



Ervaringen

Naast de metingen vinden regelmatig besprekingen plaats met de deelnemers, maar ook met de ondernemerscoaches en opdrachtgever. Er worden duidelijke afspraken gemaakt met alle partijen.

Bij de start van het traject wordt per deelnemster een nulmeting uitgevoerd. In het meetinstrument wordt gekeken naar bijvoorbeeld gevoel van eigenwaarde, zelfvertrouwen en ontwikkeling op ondernemerscompetenties. Na afloop van het traject toont een eindmeting de individuele ontwikkeling aan. De metingen en de individuele evaluatiegesprekken leveren ook verbeterpunten op voor het traject en de uitvoering van de coaching. De deelnemers die het traject hebben doorlopen, zijn positief en enthousiast. Ze hebben de nodige kennis verworven en meer zelfvertrouwen gekregen. Meer dan de helft van hen is in staat gebleken om een eigen onderneming te beginnen met een goed ondernemingsplan.

Krachtbedrijf stimuleert deelnemers hun talenten in te zetten voor economische zelfstandigheid en werkt aan 'empowerment'. De gedachte is dat het ontbreken van diploma's en werkervaring in de weg zitten bij het vinden van een baan. Niet noodzakelijkerwijs hoeft dat een belemmering te zijn voor de start van een bedrijf.

Het project is als praktijkvoorbeeld beschreven in 'Davelaar, M., F. Hermans (2014): Wat ga jij doen?, pg.49 e.v.' De kwaliteit en resultaten van Krachtbedrijf zijn onderzocht door Atria (Zanden, R van de, (2014), Onderzoek resultaten Krachtbedrijf, Amsterdam).



Financiën

Het project kan op termijn kostenbesparend zijn, als deelnemers uit de bijstand komen. Het traject is er juist op gericht om met name vrouwen te stimuleren een inkomen uit werk of bedrijf te verwerven.

Per deelnemer kost het traject € 4.750,-, exclusief btw. De projectleiding, coaches en workshop-begeleiders krijgen in heel Nederland hetzelfde tarief uitbetaald.



Meer weten?

Krachtbedrijf
Prof dr Josette Dijkhuizen
josette@krachtbedrijf.nl
www.krachtbedrijf.nl



Meedoen in Zeist

De hele wijk activeren!

Aanbieder: Vitras, Abrona, Kwintes en MeanderOmnium

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Zeist

Voor wie is dit project?

In dit dagbestedingsproject wordt geprobeerd om de hele wijk te betrekken in het project. Iedereen is welkom, inclusief cliënten met een lichamelijk, verstandelijke, geriatrische en/of psychiatrische beperking. Daarbij wordt gekeken naar wat iemand nog wel kan en hoe die persoon kan bijdragen aan de locatie of wijk. De achtergrond van de bezoekers is divers. Sommigen komen met individuele begeleiding naar het servicepunt, anderen hebben een herindicatie en gaan gefaseerd van de oude naar de nieuwe manier van behandelen. Bij de nieuwe toestroom wordt er gekeken wat er nodig is voor de bezoeker. Op dit moment maken dagelijks ongeveer dertig personen gebruik van de dagbesteding.

Het project is opgezet door vier organisaties die samen de krachten bundelden, drie zorgorganisaties en een welzijnsorganisatie. Op deze manier zijn kennis en kosten gedeeld.

Project in het kort

In dit project is eerst gewerkt met een pilot voor in de wijk wonende cliënten met een indicatie. Nu wordt het breder ingezet en worden ook andere wijkbewoners (niet-clieënten) betrokken bij het project. Er is sprake van een combinatie van niet-arbeidsmatige, arbeidsmatige en ook sociale en maatschappelijke participatie. Het idee is dat cliënten normale bewoners zijn die toevallig een beperking hebben, maar ook zeker nog een bijdrage kunnen leveren aan het maatschappelijke leven.

In eerste instantie is het voor bezoekers in het Wijkservicepunt mogelijk om op allerlei gebieden informatie en advies in te winnen. Er worden ook activiteiten voor en door bezoekers georganiseerd. Op deze manier ontstaat participatie en helpen wijkbewoners elkaar. Zo wordt de catering bijvoorbeeld gedaan door mensen met een verstandelijke en/of psychiatrische beperking en kan een vrouw met een visuele beperking gastvrouw zijn. Ook wordt er aandacht besteed aan arbeidsparticipatie. Zo was er bij een vrouw eerst sprake van een vorm van dagbesteding binnen een traditionele dagvoorziening, maar kan ze nu ondersteunende werkzaamheden doen in een kapsalon. Zo heeft iedereen zijn rol en is men niet afhankelijk maar draagt men bij. Er ontstaat wederkerigheid omdat de deelnemers iets bijdragen aan de wijk en de deelnemende organisaties.

Het doel is dan ook om uiteindelijk alle bewoners in de wijk te laten participeren, dat daarin geen onderscheid wordt gemaakt wie je bent en welke achtergrond je hebt. Het is bijzaak dat je een beperking hebt. Met behulp van de methodiek 'geluksgericht werken en INVRA' wordt bekeken wat de cliënt kan.

In het Wijkservicepunt en in de wijk zijn professionals aanwezig die een vangnet zijn bij calamiteiten. Wanneer een deelnemer arbeidsmatige activiteiten uitvoert bij een externe organisatie dan krijgt de deelnemer vanuit die organisatie begeleiding. Wanneer nodig bieden de professionals ondersteuning en opleiding voor dergelijke organisaties of begeleiders. De ondersteuning vanuit de aanbieders is op hbo-niveau en de achtergrond is meestal SPH/hbo-v.



Betrokken partijen

Er zijn verschillende partijen betrokken bij dit project. Ten eerste de professionals die een vertrouwd gezicht moeten zijn en een vangnet vormen. Dan zijn er de wijkbewoners die ambassadeurs moeten zijn en die het fundament verzorgen in de wijk. De ondernemers bieden werkplekken en een fundament. Aan de ondernemers wordt gevraagd om op een andere manier te werken en om open te staan voor minder systeemwerken, zodat participatie mogelijk is. De bedrijven staan hiervoor open, dus de eerste plekken zijn gevuld. Verder wordt er samengewerkt met Invoorzorg, waarvan steun wordt ontvangen zodat het project mogelijk is en vooruitgang kan boeken.



Waarom is dit vernieuwend?

De samenwerking tussen verschillende welzijns- en zorgorganisaties is anders dan voorheen. Er wordt gericht op een veelzijdige doelgroep om de hele wijk te activeren. Zo wordt er getracht effectiever te werken. Dit ondersteunt de beweging van de verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving. De decentralisaties hebben ervoor gezorgd dat er meer focus komt op de informele zorg. Mede omdat dezelfde mensen met minder geld moeten worden geholpen. De wijkgerichte insteek is daar ondersteunend aan.



Ervaringen

1. Cliënten geven aan dat ze zelfstandiger worden en dat ze een gevoel hebben dat ze bijdragen en erbij horen. Dit wordt gemeten met de Zelfredzaamheidsmatrix en de Menselijke Maat. Er wordt gekeken naar vier aspecten bij de bezoekers:

2. Zelfredzaamheid.
3. Samenredzaamheid en sociale cohesie.
4. Welbevinden van de cliënt.
5. Substitutie (andere vormen van zorg).

Op deze manier wordt de eigen kracht en de samenkracht gemeten en dat zijn de twee voornaamste aspecten voor de participatie van de bewoners van de wijk.



Financiën

Het project wordt onder andere gefinancierd door de gemeente Zeist, door innovatiegelden van de betrokken aanbieders (gekoppeld aan de indicaties van cliënten) en door subsidie van Invoorzorg.

Deze bijdragen zijn deels standaard en deels gebaseerd op het aantal (fluctuerende) bezoekers.

De kosten worden bespaard door het verbinden van de verschillende verzorgende 'lijnen' (0,1 en 2). Versterking van de algemeen toegankelijke voorzieningen maakt afschalen van professionele zorg/ondersteuning mogelijk. Daarbij zorgt een combinatie van de doelgroepen voor vermindering van het aantal benodigde professionals.

De pilot heeft een bezuiniging van 20 tot 30 procent laten zien. Dat kwam voort uit:

- * Individuele afschaling en door groepsbegeleiding.
- * Koppeling doelgroepen, schaalvergroting en efficiëntie.
- * Focus op cliënt: van beperking naar inzet mogelijkheden.

De kosten voor een deelnemer zijn niet eenduidig weer te geven, omdat er niet gebruik wordt gemaakt van de oude financieringsmethodes en werkwijzen. Op dit moment wordt er een kostprijsmodel ontwikkeld dat aan kan sluiten bij deze vorm van participatie. Er bestaan nu nog schotten tussen de financiering welzijn en zorg en onvoldoende tools om de effecten van zelfredzaamheid, samenredzaamheid, welbevinden en substitutie van zorg te vertalen in financieel rendement.



Meer weten?

Jannie Smit, Stafmedewerker Strategie en Beleid: j.smit@meanderomnium.nl

Corien Besamusca, Projectleider Transitie: corien.besamusca@abrona.nl

www.wijkservicepuntnoord.nl

www.meedoeninzeist.nl



ONS Coöperatief

Buurtbewoners maken coöperatie van het buurthuis

Aanbieder: Allee Wonen

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: gemeente Breda



Voor wie is dit project?

Het project is bedoeld voor buurtbewoners die een uitkering hebben, mensen die een slecht vooruitzicht hebben om op eigen kracht aan een baan te komen of een zinvolle dagbesteding nodig hebben. Op dit moment zijn er vijftien leden (drie mannen en twaalf vrouwen), twee stagiaires en zes vrijwilligers actief binnen ONS Coöperatief. Drie leden worden betaald van de omzet.



Project in het kort

ONS Coöperatief is in het leven geroepen om het buurthuis in stand te kunnen houden doordat buurtbewoners het zelf actief onderhouden en daarmee tegelijkertijd aan hun eigen toekomst werken. Hiervoor is een coöperatie opgericht waar mensen vrijwillig lid van kunnen worden. Doel voor deelnemers aan het project is stappen zetten in hun ontwikkeling met als einddoel: financiële zelfredzaamheid. Door deel te nemen in de coöperatie kunnen mensen werkervaring opdoen en leren ze een eigen onderneming runnen. De coöperatie runt het wijkrestaurant en het gebouw van het buurthuis, inclusief de zalenverhuur en schoonmaak. In de coöperatie ondernemen de leden in een collectief zodat zij samen sterk staan en de onderneming mogelijk kunnen maken. Uitgangspunten zijn: eigen kracht van mensen en bewoners die elkaar helpen. Doordat in het buurthuis meerdere organisaties gevestigd zijn en leden daarmee in contact komen, breiden zij hun netwerk uit dat hen kan helpen om een baan te vinden. Leden van de coöperatie kunnen sparen voor hun eigen opleidingstraject als zij minimaal 16 uur werken. Maximaal 10 procent van de omzet wordt hiervoor gereserveerd.

Er is een tweede coöperatie opgericht die eenzelfde werkwijze heeft, maar gericht is op stadslandbouw in de buurt. Deze coöperatie wordt begeleid door een ondernemer en heeft tien deelnemers. Een derde en vierde coöperatie zijn in ontwikkeling, deze zijn gericht op een werkatelier (kleding en persoonlijke verzorging) en huishoudelijke hulp. Deze laatste betreft 'Mevrouw de Wit', waar de coöperatie nog een stap verder gaat en als een werknemerscoöperatie fungeert met meer zeggenschap voor de leden en deling in de winst. Hier zijn de leden in dienst van de coöperatie en worden ze betaald voor hun werk.

Succesfactoren:

- * Collectief ondernemen. Alleen zou het mensen niet lukken een onderneming op te zetten, samen wel.
- * Volledige focus op de eigen ontwikkeling. Het project vindt plaats in een regelarme zone van de gemeente waardoor deelnemers vrijgesteld zijn van sollicitatieplicht en alle aandacht aan hun ontwikkeling kunnen besteden.
- * Deelnemers doen alles zelf en zetten grote stappen doordat ze veel verantwoordelijkheid hebben.
- * Deelnemers (en hun omgeving) zijn trots op zichzelf en krijgen daardoor meer zelfvertrouwen.
- * Door de gezamenlijke aanpak kunnen deelnemers met elkaar uitwisselen over persoonlijke zaken zoals de opvoeding van kinderen. De lijnen naar hulp zijn klein doordat hulpverleningsorganisaties in het pand zitten of regelmatig langskomen.

- * Het project zorgt dat het wijkrestaurant in stand gehouden wordt met betaalbare maaltijden voor buurtbewoners. Het is een trefpunt waar bijvoorbeeld ouderen in contact komen met anderen.



Betrokken partijen

Allee Wonen is als woningcorporatie betrokken en heeft het gebouw van het buurthuis opgekocht. Ook leveren zij de begeleiding in de vorm van een professional (post hbo-opleiding). De gemeente Breda heeft door het instellen van de regelarme zone het project mogelijk gemaakt en heeft het opzetten van de coöperatie mede gesubsidieerd. Er wordt samengewerkt met ATEA, het werkbedrijf van de gemeente, om mogelijk te maken dat mensen met een uitkering actief kunnen zijn in het project. The Colour Kitchen heeft bij de opstart geholpen om het horecagedeelte in te richten. De organisatie Werken aan werk levert financiële boekhoudondersteuning. Het ROC Vitalis College biedt in het buurthuis een opleiding en stages voor jongeren. Cordaid heeft bij de opstart geholpen met statuten en juridische dienstverlening en voert een evaluatie uit. Wonen Breeburg, een collega-woningcorporatie, heeft de grond voor stadslandbouw ter beschikking gesteld en een financiële bijdrage aan het buurthuis geleverd. Verder hebben Stichting Doen, het VSBfonds, Oranjefonds en de Provincie Noord-Brabant een financiële bijdrage geleverd voor het opzetten van het project.



Waarom is dit vernieuwend?

Innovatief aan dit project is de manier van werken in een coöperatie waardoor het kosteneffectief is. Het collectief ondernemen en de regelarme zone, het zelf sparen aan opleidingsbudget, zijn vernieuwende aspecten. Daardoor is het laagdrempelig en staan mensen zelf aan het roer van hun ontwikkeling. Het project sluit aan op de decentralisaties omdat het een plek biedt in de buurt waar mensen ondersteuning bieden aan elkaar. Met de nieuwe coöperatie 'Mevrouw de Wit' is aanvullende hulp in huis mogelijk en betaalbaar. Het buurthuis is een ontmoetingspunt waar organisaties samenkomen waardoor het lokale netwerk verstevigd wordt en er meer samengewerkt wordt.



Ervaringen

Cliënten ervaren dat zij kunnen focussen op hun eigen ontwikkeling en bezig zijn met werk. De collectieve aanpak vinden ze heel prettig. Ook geven ze aan dat er behoefte is om terug te kunnen vallen op begeleiding. De ervaring van cliënten wordt gemeten door een nulmeting van Cordaid. Binnenkort voeren zij ook een vervolgmeting uit. Dit is op individueel niveau en er is aandacht voor tevredenheid, de meerwaarde voor cliënten, verbetermogelijkheden en opbrengsten. Daarnaast heeft iedere deelnemer een persoonlijk ontwikkelplan en dossier waarin staat wat de deelnemer bereikt en behaald heeft.



Financiën

De coöperatie is als eigen bedrijf zelfvoorzienend en daarmee kosteneffectief. Voor de opstart van het project en het moderniseren van het gebouw zijn subsidie en fondsen ingezet. De winst die in het bedrijf gemaakt wordt, komt in plaats van de uitkering van deelnemers. De subsidie van de gemeente voor de ontwikkeling van het buurthuis en het opzetten van de coöperatie was ongeveer €180.000,-.



Meer weten?

Allee Wonen

Monique van Winkel

m.vanwinkel@alleewonen.nl

moniquevanwinkel@stock5.nl

www.alleewonen.nl

www.stock5.nl



Stichting De Locatie

Jeugdhulp op een zorgboerderij

Aanbieder: Stichting De Locatie

Gemeente(n) waar dit project wordt uitgevoerd: Heusden



Voor wie is dit project?

Dit project is voor jongeren met een beperking die niet in de reguliere jeugdzorginstellingen passen. Doel is om wonen, zorg en werken met elkaar te verbinden.



Project in het kort

De initiatiefnemer van dit project komt zelf ook uit de jeugdzorg en werkte voorheen bij een grote jeugdzorginstelling. De ervaringen die ze daar heeft opgedaan wilde ze voortzetten, maar binnen de reguliere jeugdzorginstelling kon dat niet. Daarom heeft ze deze module omgezet in een stichting waarbij ze kleinschalige, persoonlijke hulp kan combineren met het activeren van deze jongeren. Ze laat de jongeren zelf, op de plek waar ze hulp krijgen, activiteiten doen, werkgerelateerd en passend bij hun ambities.



Betrokken partijen

- * Jeugdzorginstellingen (m.b.t. doorverwijzing).
- * Buurtinitiatieven en/of andere lokale organisaties ter bevordering van maatschappelijke ontwikkeling (bijvoorbeeld 'buurtvaders').
- * Woningbouwvereniging (heeft het mogelijk gemaakt voor de initiatiefnemer om de boerderij te kopen).
- * Gemeenten (m.b.t. dagbesteding)
- * Onderwijs; Helicom groenschool.



Waarom is dit vernieuwend?

Stichting De Locatie is vernieuwend omdat het jeugdhulp verbindt met werkgerelateerde activiteiten ter activering. Er wordt niet alleen gekeken naar de hulpvraag maar met name naar wat de jongeren qua dagbesteding en naar werk toeleidende activiteiten kunnen doen. De hulpverlening is gericht op het stimuleren en versterken van de mogelijkheden van de jongeren voor zichzelf en hun omgeving, waardoor een basis wordt gecreëerd waarop voortgebouwd kan worden aan sociale, werk-, leer- en samenwerkingsvaardigheden.

Daarnaast is het een lokaal initiatief waarbij de Stichting ook zorgt voor leefbaarheid in de buurt. Derde vernieuwende aspect is dat De Locatie ook samenwerkt met het onderwijs. Jongeren die bijvoorbeeld niveau 1 van het mbo nog niet hebben gehaald, kunnen via de Helicom school theorie volgen en praktijkkennis in de vorm van een stage bij De Locatie opdoen.



Ervaringen

De Locatie bestaat sinds 2008 en heeft een goede reputatie betreffende de specifieke module. Maar omdat het een zorgboerderij is, passen ze niet binnen het systeem van de grote jeugdzorginstellingen. Ze proberen wel aan de eisen te voldoen maar dat kost geld. De Locatie heeft het keurmerk 'kwaliteit laat je zien'.

De evaluaties (het monitoren van hun kwaliteit) zijn tot nu toe met name op zorg gericht; samen met de jongere en zijn/haar ouders wordt er elk jaar geëvalueerd en een nieuw trajectplan opgesteld. De activiteiten die gericht zijn op werk en activering zijn nog niet goed geëvalueerd en staan nog in de kinderschoenen. Er zijn al wel een paar voorbeelden van jongeren die een betaalde baan hebben gevonden nadat ze hulp hebben gekregen en toeleiding naar werk hebben gecombineerd met een stage. Maar die zijn er nog niet veel. Wel zijn er meerdere jongeren die vrijwilligerswerk of werkervaring op doen.



Financiën

Dagbestedingsactiviteiten worden door de gemeente gefinancierd. De zorg wordt gefinancierd uit het persoonsgebonden budget, Wlz, Wmo of de Zorgverzekeringswet. Daarnaast kunnen er ook donaties worden gedaan.



Meer weten?

Bernadette van de Akker: bernadettevdakker@planet.nl

Stichting De Locatie: www.delocatie.nl



Stadskamer

Sociale bedrijvigheid als dagbesteding

Aanbieder: Stichting Stadskamer

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: Doetinchem



Voor wie is dit project?

De Stadskamer is er voor iedereen die aan de slag wil op het gebied van activering en participatie. Mensen die de Stadskamer bezoeken, zijn veelal afkomstig vanuit de ggz/verslavingszorg. Het kunnen ook mensen zijn die een sociale uitkering hebben, een financiële rugzak, of een zorggerelateerde indicatie. Wijkcoaches verwijzen ook mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt naar de Stadskamer. Op dit moment maken ongeveer vierhonderd mensen gebruik van de Stadskamer.



Project in het kort

Stichting Stadskamer is in 2014 opgericht. De missie en werkwijze worden sterk bepaald door het maken van verbindingen: participeren doe je met elkaar. Mensen met een individuele of gezamenlijke wens verbinden zich met elkaar en met aanbieders van ondersteuning en begeleiding op participatie en welzijn. De eigen kracht en de eigen regie van mensen staan voorop.

Uitgangspunten en doelstellingen zijn⁴:

- * Het bieden van een innovatieve voorziening voor (arbeidsmatige) dagbesteding voor verschillende doelgroepen.
- * Gezamenlijk vormgeven van sociale bedrijvigheid; samenwerken met andere voorzieningen voor (arbeidsmatige) dagbesteding.
- * Het vormen van een platform van verbanden van verschillende doelgroepen, medewerkers en voorzieningen voor (arbeidsmatige) dagbesteding.

Onderdelen van de Stadskamer zijn:

- * Stadskamer Portaal, de voordeurfunctie.
- * Stadskamer Winkel met verkoopfunctie van producten, voorkomend uit sociale bedrijvigheid.
- * Stadskamer Bedrijf, de werkplaatsen waar producten worden gemaakt. Op dit moment zijn de werkplaatsen verbonden met achterliggende voorzieningen.

Het Portaal van de Stadskamer is virtueel en fysiek bereikbaar voor burgers met vragen op het gebied van Wmo en participatie. De Stadskamer is gevestigd in een groot winkelpand in het centrum van Doetinchem. Alle typen dagbesteding zijn mogelijk, zowel werkgerelateerd als recreatief, of een combinatie van beide. De bezoekers worden gestimuleerd om zelf aan de slag te gaan. Dat begint met de vraag (van het Portaal) aan de bezoeker/klant: Wat wil je doen? Wie of wat heb je hierbij nodig? Hoe denk je dat te realiseren? Wat wil je als resultaat? Vervolgens maken de bezoekers zelf een plan, eventueel samen met anderen en met hulp van de begeleiding.

Begeleiding en ondersteuning worden gegeven door bezoekers, vrijwilligers, activiteitenbegeleiders, sociaal-cultureel werkers en andere medewerkers van de Stadskamer. Ook andere organisa-

4 Beleidsplan 2015-2017, Stichting Stadskamer.

ties buiten de Stadskamer kunnen ondersteuning bieden, evenals bedrijven.

Naast productie en verkoop van eigengemaakte producten in de Stadskamer-winkel draaien er diverse groepen, variërend van taal en lezen tot cursussen 'Herstellen doe je zelf' en computerles. Ook is er een kledingbank, een catering voor de koffie-inloop. Ter plekke worden er uitjes georganiseerd. Alle deelnemers zijn betrokken bij en helpen mee met het bewerken van de gezamenlijke volkstuin/pluktuin.

Met ondernemers zijn contacten over werkervaringsplaatsen met het doel dat ondernemers werkzoekenden of starters van eigen bedrijven ondersteunen.

De Stadskamer is sterk in ontwikkeling. Het is een transformatie waarbij het klassieke aanbod Wsw en dagbesteding ggz, wordt losgelaten. Om die ontwikkeling te ondersteunen, past de Stadskamer een discussievorm toe waarbij problemen besproken worden vanuit verschillende perspectieven. Op basis van consensus komt de betreffende groep tot oplossing van het probleem.

Successen die tot nu toe zijn geboekt, betreffen vooral: het verhelderen van het concept en steun van de gemeente. Cliënten zijn daadwerkelijk met eigen initiatieven bezig in de Stadskamer of -winkel. Iedereen is enthousiast over de andere manier van werken die daadwerkelijk mensen met elkaar verbindt én die resultaten oplevert.



Betrokken partijen

Bij de uitvoering van de missie en doelstellingen van Stichting Stadskamer zijn veel partijen betrokken:

- * Initiatiefnemers: Eigen Bedreivigheid, Cliënten Initiatieven Achterhoek (CIA), GGNet. Zij dragen ideeën aan voor projecten en programmaonderdelen binnen de Stadskamer en dragen bij aan de realisering van het plan en nieuwe voorstellen.
- * Vanuit de gemeente Doetinchem zijn betrokken: de afdelingen het Werkplein en Zorgplein.
- * Zorg en welzijn, Wsw, Werk- en integratiebedrijven, instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking, sociale bedrijven (kringloop).



Waarom is dit vernieuwend?

Vernieuwende elementen van de Stadskamer zijn:

- * Loslaten van doelgroepenbeleid. Iedereen met een reële vraag kan terecht bij de Stadskamer. Iedereen die een zinvolle dagbesteding wil realiseren, kan er terecht, ook mensen met complexe problematiek.
- * Verbinding en samenwerking tussen burgers met een vraag op het gebied van participatie, met aanbieders welzijn, zorg, Wsw en ondernemers.
- * Georganiseerd als collectieve voorziening, waarbinnen ook maatwerk geboden kan worden.
- * Initiatieven van onderop, van deelnemers die samen met anderen worden gestimuleerd.
- * De ondersteuning van beroepskrachten bestaat uit stimuleren, waar nodig faciliteren en be-grenzen, om zoveel mogelijk uit de mensen zelf te halen.
- * Gerichtheid op concrete doelen en resultaten en op doorstroming naar betaalde activiteiten.
- * Een verdienmodel waarin eigen inkomsten uit productie/dienstverlening en verkoop worden gegenereerd. Dit naast financiering van de gemeente en fondsen.





Ervaringen

Op dit moment onderzoekt de gemeente in samenwerking met de initiatiefnemers en Movisie hoe resultaten en effectiviteit in beeld gebracht kunnen worden. Mogelijk wordt de Stadskamer een proeftuin Kwaliteit. Bij de kwaliteitsontwikkeling worden de gebruikers van de Stadskamer ingeschakeld. Een onderdeel is de start van een Stadskamer Academie (verwant aan de Herstel Academies van ggz).



Financiën

Het programma wordt gefinancierd door de gemeente Doetinchem uit de middelen voor innovatie, collectieve Wmo, participatie, re-integratie en maatwerkvoorzieningen. Het wordt beschouwd als een voorliggende voorziening (niet gefinancierd op basis van het persoonsgebonden budget, zorgindicatie).



Meer weten?

De Stadskamer, Doetinchem
info@stadskamer.nl
<http://stadskamer.com/std/>



Theatergroep DUNK

Ervaringsdeskundigheid via theater inzetten

Aanbieder: Formaat, Werkplaats voor participatief drama

Gemeente(n) waar het project wordt uitgevoerd: In Rotterdam wordt gerepeteerd, maar de voorstellingen worden door heel Nederland gespeeld. Bijvoorbeeld in Haarlem, Apeldoorn, Rotterdam, Den Haag en Vlaardingen



Voor wie is dit project?

Het project biedt werkervaringsplekken en workshops voor (ex-)dak- en thuislozen, verslaafden en (ex-)ggz-cliënten. Momenteel bestaat de groep van DUNK uit zeven deelnemers. Daarnaast richt het project zich op: studenten CMV, SPW/SPH, cultureel werkers, sociaal werkers, ggz, verslavingszorg, dak- en thuislozenzorg, gemeenten, politie, justitie, wijkteams en buurtbewoners. DUNK repeteert gemiddeld één à twee keer per maand, ca. vier uur. Bij een nieuw stuk is de repetitie wekelijks. Wanneer er opgetreden wordt, dan kan een deelnemer hier een hele dag aan besteden.



Project in het kort

DUNK staat voor 'Dig into UNderground Knowledge' oftewel: duik in de ondergrondse kennis. Doel van het project is om professionals binnen de zorg- en welzijnssector inzicht te bieden in de belevingswereld van de doelgroep en hun hulpverlening of beleid daar meer bij te laten aansluiten. Voor de cliënten zelf biedt DUNK een mogelijkheid om hun stem te laten horen, meer zelfvertrouwen te krijgen en weerbaarder te worden.

DUNK is onderdeel van Formaat en maakt al zo'n zeven jaar voorstellingen. Deelnemers van DUNK spelen forumvoorstellingen, geven workshops en jokeren (indien zij de opleiding hiervoor hebben gevolgd) voor mensen die betrokken zijn bij de zorg- en welzijnssector. Bijvoorbeeld studenten CMV, SPW/SPH, cultureel werkers, sociaal werkers, ggz, verslavingszorg, dak- en thuislozenzorg, Wmo-beleidsmedewerkers, beleidsmakers, uitkeringsambtenaren, politie, justitie, wijkteams en buurtbewoners. In de voorstellingen zetten deelnemers hun ervaringsdeskundigheid in, dagen het publiek uit te reageren en nodigen hen uit om een plek op het podium in te nemen. Dit gebeurt met de intentie om de geschetste, uit het leven gegrepen, situatie in samenspraak met het publiek tot een ander einde te brengen. Door de dialoog aan te gaan, ontstaat bewustwording van de situatie wat een aanzet is tot collectief nadenken met als doel samen met het publiek de mogelijkheden in beeld te brengen. DUNK is bedoeld voor mensen die al meegedaan hebben aan een theateratelier. Van hieruit kunnen deelnemers doorstromen naar DUNK, als zij er serieus over denken om semiprofessioneel te willen leren acteren.

De vorm van dagbesteding die DUNK biedt, is gericht op het behalen van het niveau om professioneel op te treden. De groep werkt zelfstandig, neemt besluiten in overleg en heeft zelf verantwoordelijkheid voor de acquisitie. De deelnemers worden begeleid door een ervaren facilitator met een theaterregie-achtergrond en een stagiaire of student. Bij grote voorstellingen met meer dan honderd mensen in het publiek is er nog extra ondersteuning van theatermakers. De handvatten om theater te kunnen maken en workshops te kunnen geven, worden zoveel mogelijk aan de deelnemers zelf aangeleerd en overgedragen.

Het succes van het project zit in het feit dat er een omgekeerd leerproces plaatsvindt: professionals leren van cliënten op basis van gelijkwaardigheid. Daarnaast maakt de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid die de groep zelf heeft dit project succesvol.



Betrokken partijen

De betrokken professionals bij DUNK hebben uitgebreide kennis van Participatief Drama⁵. Daarnaast zijn er vrijwilligers die de techniek verzorgen, aan het decor werken en de ruimte faciliteren. Er wordt samengewerkt met andere organisaties die de voorstellingen en workshops afnemen. Bijvoorbeeld hogescholen die een voorstelling of workshop inzetten om studenten kennis te laten maken met de doelgroep en hen aanzetten tot nadenken over wat goede hulpverlening is.



Waarom is dit vernieuwend?

DUNK is een aanpak die bijdraagt aan een vernieuwende kijk op de doelgroep en een dialoog tot stand brengt met de cliënt in de hoofdrol. Het draagt bij aan kwaliteitsverbetering van de zorg aan de doelgroep en de discussie over zelfredzaamheid. De inzet van theater en de autonomie van de groep zijn daarbij innovatieve elementen. De werkwijze stelt cliënten in staat om een beroep te doen op hun oplossend vermogen en creativiteit. Dit hebben ze nodig om strategieën te ontwikkelen voor hun eigen toekomst. Zo bevordert DUNK de zelfregie van de cliënten.



Ervaringen

Cliënten zijn blij met de kans dat zij hun ervaring kunnen delen en in kunnen zetten om de zorginstellingen scherp te houden. Zij leren tijdens de repetities waar hun kracht ligt om zelf sterk in het leven te kunnen staan. Een belangrijke motivatie is een stem te zijn voor de doelgroep die zij vertegenwoordigen en de wens dat dit veranderingen teweegbrengt. Door DUNK hebben cliënten het gevoel serieus genomen te worden en behandeld te worden als mens en niet als probleem. Deelnemers geven aan als mens te zijn gegroeid en meer zelfvertrouwen te hebben. Er wordt geëvalueerd met behulp van de ORID⁶-methodiek en halfjaarlijkse voortgangsgesprekken. DUNK monitort daarnaast: het bereik van de voorstellingen en workshops, voorstellen voor zorgverbetering (per voorstelling en per omgezet idee in de praktijk), artistieke en methodische ontwikkeling van de cliënten, bijdragen aan de discussie over zelfredzaamheid en de rol van de hulpverlening en de waardering van het publiek over de voorstellingen en workshops (publieksenquête). Hiermee wordt de kwaliteit van de activiteiten continu verbeterd.



Financiën

DUNK wordt gedeeltelijk bekostigd door de verkoop van workshops en voorstellingen. Daarnaast zijn er incidenteel financiële bijdragen van fondsen. Momenteel wordt er ook een crowdfunding-actie opgezet. De kosten voor deze dagbesteding zijn jaarlijks ca. € 32.000,-. Op basis van tien deelnemers bedragen de kosten € 3.200,- per persoon.

5 De methodiek Participatief Drama is opgenomen in de databank 'Effectieve sociale interventies' van Movisie: <https://www.movisie.nl/esi/participatief-drama>

6 ORID is een evaluatiemethodiek ontwikkeld door het Canadese ministerie van ontwikkelingssamenwerking. Stanfield, B. (2000). The Art of Focused Conversation: 100 Ways to Access Group Wisdom in the Workplace. Produced by the Institute for Cultural Affairs (ICA) in Canada: New Society Publishers.



Meer weten?

Luc Opdebeeck, artistiek directeur

info@formaat.org

www.formaat.org/activiteit/dunk/

Boek: R. Mathijssen, 'DUNK. Implementatie participatief drama' (2010).

ISBN 978-90-8111-38-2-3

